

K 20 916
2

UNIVERSITY
OF TORONTO LIBRARY

185
ქალიშვილი-ბერი ზედა

K 20.916.
2

მეცნიერებათა
საბჭოთაო
კლასიკური
ლიტერატურის
სამეცნიერო
სამუშაოები

კოპილია მონ კოპილია.

1927
სახელმწიფო

ჯელილ მემედ-კული ზადე

894.3

„მაცვალეზული“

კომედია ოთხ მოქმედებად

აზერბეიჯანულიდან თარგმნილი

მემედ აბაშიძის მიერ

K 20.216
2

ფეხსამყარეშსუ
რუბრ-5000

სახელმწიფო გამომცემლობა.

1927

საქართველოს
0007-2000

შთაქლიტი № 1853.

შეკვეთა 447.

ტირივი 2.000

პოლიგრაფტრესტის 2-რე სტამბა, ლენინის ქ., № 3.

მოკმედიანი პირნი:

შეიხ ნესრულლაშ, მოძღვარი 45 წლისა.

მამა ახმედ, მოძღვარი, ნესრულაშის მოწაფე, 40 წ.

ჰაჯი, ¹⁾ ჰასან, გავლენიანი პირი ქალაქში, 50 წ

ქერბელაი ²⁾ ფატიმე-ხანუმ, ჰაჯი ჰასანის მეუღ-
ლე, 45 წ.

ისკენდერ, ჰაჯი ჰასანის უფროსი შვილი, 25 წ.

ჯელალ, ჰაჯი ჰასანის უმცროსი შვილი, 10 წ.

ნაზლი, ჰაჯი ჰასანის ქალიშვილი, 11 წ.

ზეინებ, ჰაჯი ჰასანის მოსამსახურე ქალი, 20 წ.

ალი, ჰაჯი ჰასანის მოსამსახურე, 18 წ.

ჰაჯი ბეხშ-ალი

ჰაჯი ქერიშ

ჰაჯი ქააზიშ

} მორწმუნენი, 40-50 წლისანი.

მეშჰედი ³⁾ ოროჯ, 35 წლ.

თუქეზზიბან, მეშჰედ ოროჯის დედა, 50 წ.

მირ ბააკერ ალა, სეიდი, ⁴⁾ 35 წ.

ჰაიდარ ალა, ფოსტის მოხელე, 45 წ.

ალი-ბეგ, მოხელე, თარჯიმანი, 35 წ.

მირზა-ჰასან, მასწავლებელი, 40 წ.

სამი ახალგაზრდა ქალიშვილი, კაცები, შეიარაღებული მზღებლები,
ავადმყოფები, ხალხი.

¹⁾ ჰიჯაზის მხარეში, ქალაქ მექქეში არის წმინდა ადგილი: დ
მინეული „ქააბე“. ვინც იქ სალოცავად წავა, ჰაჯის სახელს ატარებს.

²⁾ ქერბელა — სალოცავი ადგილია ირანში იქ ნამყოფი
ქერბელაის სახელს ატარებს.

³⁾ მეშჰედ — სალოცავი ადგილი სპარსეთში.

⁴⁾ სეიდი — წინასწარმეტყველის შთამომავალი.

მოქმედება პირველი

ჭაჯი ჭასანის სახლი. სცენა წარმოადგენს ისყენდერის ოთახს, სადა კ სდგას ერთი საწოლი, ძველი მაგიდა და სკამი. მაგიდაზე დევს რან-დენიშე წიგნი. იატაკი მოგებულია ხალიჩით. ხალიჩაზე დაჩოქილები სხედან და მეცადინეობენ ჯელალ და მასწავლებელი მირზა-ჭასან. მათ შუა დევს ზისაგან გაკეთებული წიგნის დასადები „რიხჰლე“, სი-გრძლით—ორი მტკაველი, ხოლო სიგანით—მტკაველნახევარი.

ჯელალ. (რიხჰლეზე წიგნი უდევს და ჩათვლით კითხულობს), რო-მე-ლი-მან შე--ქი-მი-ნა სამ-ყარო.

მასწავლებელი. (ხმა მაღლა). რომელმან შექმნა!

ჯელალ. რომელმან შექმნა სამყარო... ძა-ლი-თა მი-თი ძლი-ერე-ბითა.

მასწავლებელი. (ხმა მაღლა) ძალითა მით ძლიერითა!

ჯელალ. ძალითა მით ძლიერათა... ზე-ზე გარდ-გარდ-მო-ზეგარდმო არსნი სუ-ლი-თა ჰყვნა ზე-ციოთ მო-ნა-მონა-ბერისა.

მასწავლებელი. (ხმა მაღლა) მონაბერითა!

ჯელალ. მონაბერითა... მის-მისგან ა-არს მისგან არს. ყო-ველი ხელ-მწი-ფე სახი-თა მის მერმისა.

მასწავლებელი. სახითა მის მიერითა!

ჯელალ. სახითა მის მიერითა... ჰე, ლმერ-თო ერ-თო...

ჭაჯი ქერიშ. (სწრაფად და კშენით შემოდის). ბიძია ჭაჯი ჭა-სანი სახლში ბრძანდება?

ჯელალ. (ჭაჯი ქერიშს). ალა ბაზარში წავიდა. (ჭაჯი ქერიში გავა, მასწავლებელი გაკვირებული თვალს გაადევნებს. ჯელა-ლი განავრძობს კითხვას). შენ შეჰქ-მენ სახე ყოვ-ლი-სა

ტა-ნი-სა. შენ და-მიფარე ძლე-ვა მეც და-თურ-გუნ-ვა მეც და-თურ-გუნ-ვა მე სა-თა-ნიისა...

მასწავლებელი. (ხმა მაღლა). სწორედ წაიკითხე, ლექსს სწორედ წაიკითხვა უნდა: დათრგუნვად მე სატანისა, ჯელალ. დათრგუნვად მე სატანისა (ამ დროს გარედან მოსმის ისკენდერის ხმა).

ისკენდერ. მარს! მარს! (ამ ძახილით შემოდის ოთახში. შემდეგ მიბრუნდება, კარებთან გაჩერებულ ძაღლს სტაცებს ყურებში ხელს და სცდილობს შემოათრიოს, მაგრამ ძაღლი არ შემოდის). მარს! შემოდი სახლში!

ჯელალ. დაგვაცადე, ძმაო, ხომ ხედავ, გაკვეთილს ვწვავლობ. ძაღლს ნუ შემოიყვან, დაგვიშლის...

ისკენდერ. (ძაღლს თავს მიანებებს. ეტ-ობა, კარგ გუნებახე. ქუდს საწოლზე დაადებს და თამბაქოს წვეცს შეუდგება.)

მასწავლებელი. (ისკენდერს) კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ბატონო ისკენდერ! კარგი გინებებიათ, რომ მობრძანებულხართ... გთხოვთ, მირზა-ჯელალ დაარიგოთ: გულდასმით ისწავლოს...

ისკენდერ. (საწოლზე ჩამოჯდება). ბატონი ბრძანდებით, ბატონი ბრძანდებით, დავარიგებ! მაგრამ ერთი მიბრძანეთ, გამიგონებს-კი? აგერ ძაღლთანაც ვერა გავაწყე-რა, რამდენი ვქენი და შინ ვერ შემოვიყვანე. ჰა-ჰა-ჰა! (იციინის).

მასწავლებელი. რად ბრძანებთ მაგას: მირზა-ჯელალ კვიანი ბავშვია, ის ყოველთვის გაგიგონებთ. ამდენ ჯაფას ვეწვევით იმისთვის მეც, მამაც. ისე უნდა მოიქცეს, რომ ამდენმა ამაგმა უსარგებლოდ არ ჩაიაროს. განა თითონ ვერ ხედავს, რომ უსწავლელი კაცი გროშად არა ღირს. ვისაც სწავლა არა აქვს, იმას არც პატივისცემა აქვს...

ისკენდერ. ჰა-ჰა-ჰა! ხედავს, როგორ ვერ ხედავს. განა მე

ვერ მზედავს? ჰა-ჰა-ჰა! კაცი ის არის, რომელსაც არც სწავლა აქვს, არც პატივისცემა... ჰა-ჰა-ჰა! ჩემსავეით... ჰა-ჰა-ჰა!

მასწავლებელი. (ჯელალს). არა, არა, ბატონი ისკენდერი ხუმრობს, რა თქმა უნდა ხუმრობს!

ჯელალი. (მასწავლებელს). ბატონო მირზა, ღმერთმანი ჩემი ძმა კიდევ ნასვამია!

ისკენდერი. (წამოხტება და ჯელალთან მივა). მე? მე ვარ ნასვამი? (ჩასუნთქავს პირში). ჰო-ჰო-ჰო! აბა სადა ვარ ნასვამი?

ჯელალი. (დაიღრიჯება და პირს მიიბრუნებს). ღმერთმანი, ღვინო დაუღევია.

ისკენდერ. სტყუი, სტყუი! ღვინო კი არა, არაყი. დავლიე! ხომ ხედავ, სტრუობდი! ჰა-ჰა-ჰა!

ჭაჯი ბებშალი. (საჩქაროთ ქშენით შემოდის. ხმა მაღლა). ბიძია ჰაჯი ჰასანი სახლშია?

ჯელალ. (ჭაჯი ბებშალის). არ არის სახლში (ჭაჯი ბებშალი გავა. მას ძალღი ყუფას დაუწყებს).

ისკენდერი. (მივარდება კარებს და ძალღს უსისინებს). სსი, ჰა, სსი, ჰა... მარს, მარს, სსი... (იციინს).

ჯელალი. როცა მამა მოვა, ვეტყვი, ისკენდერი ხალხს ძალღს უსისინებდა-მეთქი. ღმერთმანი ვეტყვი...

ისკენდერი. (დააცქრდება ჯელალს და შემდეგ). მეც ვეტყვი, რომ ჯელალმა გაკვეთილები არ იცოდა-მეთქი. (იციინს. შეჩერდება. მივა ახლო და კვლავ დააკვირდება). არა, არ ვეტყვი... ხომ იცი, როგორ მიყვარხარ? (ხელს უსვამს და ეალერსება) მაგრამ კარგი არ არის, რომ არ მიგონებ (წიგნს აიღებს). აი, ეხლა ეს წიგნი გიღვეს წინ და კითხულობ. ამ წიგნში შენი ბატონის მიერ ერთი მნეთია მიცემული. და შენ უგნურსაც დაგიდგია წინ და კითხულობ. განა, არა სჯობდა, ეს მანეთი კარაპეტასთან წაგელო, ორი

ბოთლი არაყი გამოგერთმია და ჩემთვის, შენი ძმისთვის მოგეტანა. მეც ჩავიდებდი ჯიბეში, შემდეგ ერთს ამოვიღებდი და დილიდან-სალამომდე დავლევდი შენს სადღეგრძელოდ, მეორეს-კი სალამოდან დილამდე—აი ამ ბატონ მირზას სადღეგრძელოდ. თქვენ დღეგრძელი იქნებოდით და სწავლას განაგრძობდით, მე კიდეც არაყს დავლევდი და კარგ გუნებაზე დავდგებოდი (მასწავლებელს). მართალს არ ვამბობ, ბატონო მირზა?

მასწავლებელი. მაპატიეთ, ბატონო ისკენდერ, ჩემის მხრით კადნიერებაა, მაგრამ მაინც გეტყვით, რომ ასეთი სიტყვები ბავშვისთვის შეუფერებელია. იმის ნაცვლად, რომ უმცროს ძმას დარიგება მისცეთ: მთელი შენი არსებით დაადექი სწავლა-მეცნიერებასო, თქვენ შეუწყნარებულ და შეუფერებულ სიტყვებს ეუბნებით...

ისკენდერ. ჰა-ჰა-ჰა, სწავლა-მეცნიერებას დაადექიო...
სწავლა-მეცნიერებასო...

ჯელალ. (ჯელალი ცდილობს გამოართვას წიგნი). ნელა, ნელა, ყური დამიგდე აბა რას ვამბობ.

ჰაჯი ჰაჯიმ. (ქშენით შემოდის.) ბიძია ჰაჯი ჰასანი სახლში ბრძანდება?

ისკენდერ. სახლშია, სახლში!

ჯელალ. ჩემი ძმა სტყუის, ბატონი მამაჩემი ბაზარში წავიდა.

მასწავლებელი. (ჰაჯი ჰაჯიმს). რას გვეტყვით, რა ამბავიან (ჰაჯიმსი პასუხს არ გასცემს და გავა).

ისკენდერ. (წიგნით ხელში დაედევნება). სად მიდიხარ, შე დოლოცვილო! ჰაჯი ჰასანი სახლშია (ძალს ეძახის). მარს, მარს! სსი, სსი, ჰაჰა, სსი! (ფუბებს იატაკზე სცემს).

მასწავლებელი. აბა, მშვიდობით! (წამოადგება და ჭაფურჩაყობს)
ისკენდერ (სიცილით გაედევნება). მირზა, არ წახვიდე, არ წახვიდე. მე ნუ მოგიკვდე, არ წახვიდე! მობრძანდი, ჯელალს ასწავლე, რომ მეცნიერი გამოვიდეს...

ჯელალ. (ისკენდერს მიუახლოვდება). ძმაო, მომეცი ჩემი წიგნი!

ისკენდერ. (დაუყვირებს). გამეცალე აქედან! (ჯელალს შეშინებული გარეშად გავარდება. ისკენდერი თვალს გაადევნებს. შემდეგ მობრუნდება და საწოლზე ჩამოჯდება. ერთი ჯიბიდან არყით სავსე ბოთლს ამოიღებს, მეორედან კიჭას და არყის სმას დაიწყებს. მერე წიგნს გადაშლის და დააქტვრდება). გიცნობ, გიცნობ, მეც წამიკითხიხარ. (კითხვას დაიწყებს) — მეფეზე რჩევა-დარიგებამ გასქრა ლე კაცს სი-ცოცხლე დაუბრუნაო“. ჩემი მასწავლებელიც რჩევა-დარიგებას მაძლევდა: შვილო, იმეცადინე, ვაკვეთილები კარგად შეისწავლეო. იმ შეჩვენებული-საგან არც ერთხელ არ მსმენია: შვილო, კარგი ადამიანი შეიქენით. სულ-ერთსა ლე იმავეს მეუბნებოდენ: სწავლას შეუდექი ლე ნასწავლი გამოდიო, ვერავის შეეხვდი ისეთს, რომ შთაეგონებინა ჩემთვის რა არის სწავლა? აი რა არის სწავლა: აილოს ვინმემ ეს ბოთლი, პირზე მიიღოს ლე სულ ერთიან გამოსცალოს (მიიყუდებს და სვამს). ფრრრ... ჰაჰაჰა... — (აიმრჩება). აი ეს არის სწავლა-მეცნიერება...

ჯელალ. (კარებიდან თავს შემოყოფს). ღმერთმანი, როგორც კი გამოვა მამა, ვეტყვი...

ისკენდერ. (ბოთლს ჯიბეში ჩაიღებს). ჯელალ, ჯელალ, მოდი აქ. გამიგონე, რას გეტყვი!

ჯელალ. არ მოვალ, მთვრალი ხარ..

ისკენდერ. იცი, რას ამბობდა სოკრატი?

ჯელალ. სოკრატი ვინ არის?

ისკენდერ. სოკრათი ერთი კაცი იყო, ძველი დროის კაცი. სოკრათი იტყოდა ხოლმე: „სანამ სწავლას შევიძენდი, მეგონა, ამ ქვეყნად რაიმე მეც მესმოდა. მაგრამ როცა სწავლა შევიძინე, ცხადი ღ ნათელი შეიქნა ჩემთვის, რომ არა მცოდნია რაო... ჰა-ჰა-ჰა... მეც ასე ვარ. არყის სმაც ვერ შემისწავლია... ჯელალ, ჯელალ! შენ ეხლა გარბიხარ ჩემგან ღ მეუბნები, მთვრალი ხარო. მაგრამ ვფიცავ ღმერთს, როცა შენც სწავლას დაამთავრებ, არყით სავსე ბოთლებს შორის მოიკალეთებ! (იციინის) ჰა-ჰა-ჰა!..

ნაზლი. (კარებში გამოჩნდება). ძმაო ჩემო, თუ ღმერთი გწამს, ცოტა მაინც დალიე ეგ საწამლაე!

ისკენდერ. ბატონი ბრძანდები!

(თავის-თავზე ანიშნებს). აი ეს არ მოგიკვდეს, აღარ ვიზამ!

ნაზლი. ღმერთმანი სტყუი!

ისკენდერ. გეფიცები, არა ვსტყუი. სანამ აქ იქნები, ერთ წვეთსაც არ დავლევე. მაგრამ თუ მომშორდები, აუცილებლად უნდა დავლიო.

ნაზლი. (მივა და ხელს მოაწვებს). თუ აგრეა, არსადაც აღარ წავალ.

ისკენდერ. (ჩაეხუტება). ჩემო მშვენიერო დაიავ ნაზლი! დილიდან სალამომდე ზიხარ სახლში ღ შენი მამიდე-ბისა ღ დეიდებისაგან საქორწინო გაკვეთილებს სწავლობ... მე არც-კი მეკარები, რომ ჩემ მიერ ნანახი წაკითხული ღ გაგონილი მსოფლიოს ამბები მოგიყვე. აბა ერთი გარეთ გაიხედე, ახლად ამოსული მზე როგორ კაშკაშებს! მერე, თუ მზეს ვერ დაინახავ, რად გინდა მისი სინათლე! მთა-ბარი, მინდორ-ველი, მთელი არე-მარე ნაირ-ნაირად აყვავებულია, წარმტაცი სურნელოვანი კოკრებით შემოსი-

ლა, შენ-კი ვერ ხედავ და ვერ გრძნობ ამ შევნიერებას. შენი თმა-ქაჩალა ძმები დასეირნობენ ბუნების ამ წიაღში, ტკბებიან მისი სიმშვენიერით, შენ-კი ზიხარ სახლში, ლექავ კეცს და ტილიან-წილიან შენ დებთან ერთად ხელიხელ ჩაკიდებული მღერი: „ჰაკოშკაჰა, ჰაკოშკა... სატრფო ჩემი ჰაკოშკა... გრძელი კაბით ჰაკოშკა“... (ამ დროს ისკენდერი საწოლიდან გადმოვარდება. ჯელალსა და ნაზლს გაეცინებათ). ჩემო დაიავ ნაზლი! მოდი, მომკიდე ხელი და წავიდეთ აქედან, თავი დავალწიოთ ამ ქვეყანას... რას გაჩერებულხარ?!

ველავ ეს ცხოვრება ველავ ეს დაბურვა და ველავ ეს რიდი
კმარა ჩამორჩენა

მადლობა უფალს ლალივით სახეს არა გაქვს ნაკლი
გიშრისა კავთა წარბთა წამწამთა არა გაქვს ნაკლი
ოდნავაც იყოს ბროლივით ყელსა არა გაქვს ნაკლი

ველავ ეს ცხოვრება ველავ ეს დაბურვა და ველავ ეს რიდი
კმარა ჩამორჩენა.

ჰაჯი ჰახან. (აღტაცებული შემოდის, ნაზლი და ჯელალ გავლენ).
ისკენდერ. მამა, რა ამბავია?

ჰაჯი ჰახან. (ცოტა შეფიქრდება, შემდეგ თავს ასწევს). ამბობენ,
ქერბელაი ფეთხულაჰ გაცოცხლებულაო...

ისკენდერ. (გაოცებული. მორიდებით). როგორ?

ჰაჯი ჰახან. ზიძია ჰაჯი როსტომის შვილი ქერბელაი ფეთხულაჰი გაცოცხლებულა...

ისკენდერ. ის, რომელიც ხოროსანში გარდაიცვალა?

ჰაჯი ჰახან. დიახ, დიახ... სწორედ ის ქერბელაი ფეთხულაჰი.

ისკენდერ. როგორ, გაცოცხლებულა?

ჰაჯი ჰასან. გაცოცხლებულა და ისე... როგორ გაცოცხლდებოდა?

ისკენდერ. სულ გაცოცხლებულა? სამარიდან დღის სინათლეზე ამოსულა?

ჰაჯი ჰასან. (მოუთმენლად). ჰო, გაცოცხლებულა და ამოსულა...

ისკენდერ. (პირს მიიბრუნებს, ცდილობს სიცილი შეიკავოს, მაგრამ ვერ იკავებს და ერთბაშად წასკდება). ჰა-ჰა-ჰა! (გარედ გავარდება).

ჰაჯი ჰასან. (ჰაჯი ჰასანი თვალს გააყოლებს). შენ-კი შეგაჩვენოს ღმერთმა!.. ესეც შენი ნასწავლი კაცი! თქმა არ უნდა, ნასვამი იქნება. ნასვამიც რომ არ იყოს, განა ასეთ რამეს დაიჯერებს? არაფერი არა სწამს, არც ღმერთი და არც წინასწარმეტყველი. სწავლა-განათლებაზე მისი წონა ფული დაეხარჯე. წავიდა და არ ვიცი, რომელ ჯოჯოხეთში მიიღო სწავლა, შეხეთ ეხლა რა დღეშია ჩავარდნილი! მერე, გამოვა ზოგიერთი არამზადა და მოჰყვება: ჰაჯიებო, თქვენ შვილებს რად არ ასწავლითო. გვლანძღვენ მუსლიმანებს. ესეც შენი სწავლა! მოზრდანიდან და ნახონ ეს ნასწავლები! ღმერთმა შემაჩვენოს, თუ კიდევ როდისმე შორეულ ქვეყანაში, ურჯულოთა შორის ბავშვი გავგზავნო სასწავლებლად. დიად, ვიცოდი, აი ამ (თავზე ხელს მიიდებს) ტყვიით გასაგმირავი თავით ვიცოდი, რომ ბოლო ეს იქნებოდა. მაგრამ ვფიცავ ღმერთს და მის მადლს, რომ ეს კაცები არ გვანებებენ, არ გვანებებენ—ჩვენი საქმე თითონ ჩვენვე მოვაგვაროთ, ჩავაცივდებიან ციებ-ცხელებასავით: ჰაჯი, შეიბრა-

ლე შენი შეილი; მადლობა ღმერთს, შეძლება გაქვს; გაუშვი წავიდეს, ისწავლოს, ნასწავლი ჩამოვიდეს, კარგ თანამდებობას მიიღებს: ინჟინერი, გამომძიებელი და რა ვიცი კიდევ რა ზახრუმანი გამოვაო... აი, ჩამოვიდა კიდევ. ნახონ ეხლა, რაც ბრძანდება. დღისით მთვრალი, ღამით მთვრალი. ღმერთმა შეაჩვენოს, ძირიან-ფესვიანათ ამოაგდოს მისი ოჯახი, ვინც ამისი მიზეზი იყო!

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (ქშენით შემოდის). ჰაჯი, ქერბელაი ფეთხულაჰ გაცოცხლდა!

ჰაჯი ჰასან. (წამოდგება). დიალ, დიალ, გაცოცხლდა. საკუთარი ხელით წერილიც მოუწერია. გაცოცხლებული ვარ, ჰაჯი! გთხოვთ დაბრძანდეთ!

ჰაჯი ბეხშ-ალი. ჩემო ჰაჯი, დაილოცა ღვთის სამართალი! ვინ მისწვდება მის განგებას! მაგრამ მიცვალებული ხომ თავის თავად არ გაცოცხლდებოდა. გამცოცხლებელი ვინმე იქნებოდა...

ჰაჯი ქერიმ. (ესეც დაღლილი, ქშენით, შემოდის). ჰაჯი, ხმა გაეპარდა, ქერბელაი ფეთხულლაჰი გაცოცხლდაო. ნუ თუ მართალია?

ჰაჯი ჰასან. დიალ, მართალია, მართალი... დაბრძანდით, ფეხზე ნუ დგებართ! (სამიენი დასხდებიან).

ჰაჯი ქააზიმ. (სხვებივით სწრაფად და ქშენით შემოდის). ჰაჯი ჰასან-ალა, ამბობენ ჰაჯი როსთემის შეილი გაცოცხლებულაო! (ჰაჯი ჰასან და სხვები წამოდგებიან).

ჰაჯი ჰასან. დიალ, დიალ, ნამდვილია, მართალია!.. (შემოდის მიცვალებულის ძმა მეშჰედი ოროჯი და მასთან ერთად რამდენიმე სხვა კაცი).

მეშჰედი ოროჯ. (ხელში წერილი უჭირავს. ორივე ხელს ალაპარაკობს და იტყვის). ..დაილოცა შენი სამართალი, უფა-

ლო! მე შენს ქება-დიდებას ვერ გამოვთქვამ, მუნ-
ჯი ვარ, ათასი მადლობა შენს წყალობას, უფალო!

ჩამდენიმე კაცი. (წინ გამოდიან და წერილს აკვირდებიან). ეს არის ქერბელაი ფეთხულლაპის წერილი? ერთი წავიკითხოთ, გავიგოთ, რას იწერება!..

ჰაჯი ჰასან. (მეშვედ ოროჯს). კარგი იქნება წერილი თითონ შენ წაიკითხო, გასაოცარია, გასაოცარი...

მეშვედი ოროჯ. (კვლავ ხელებს აღაპყრობს. ტირილი მოერევა. ცრემლებს ახალობის კალთით მოიწმენდს და შემდეგ წიგნებს წერილის კითხვას). „ჩემო საყვარელო ძმაო მეშვედი ოროჯ! ამ ჩემი ბარათის მიღებისთანავე ახარე ჩემი ამბავი ჰაჯი ჰასან ბიძიას და მიულოცე ჩემი მკვდრეთით აღდგომა. (ჰაჯი ჰასანი ატირდება). შემდეგ ამისა, თუ დედა ცოცხალია, გადაეხვიე და უთხარი: საყვარელო დედიკო! ეხლა ნულარ იწუხებ, ნულარ იღარდებ: შენი შვილი ქერბელაი ფეთხულლაპი გაცოცხლდათქო. შემდეგ ჩემი პაწია მემედ-ალი აიყვანე, გულზე მიიკარ და უთხარ: შენ ეხლა ობოლი აღარა ხარ, მამა შენი გაცოცხლდა, მალე ხოროსანიდან ჩამოვა და წითელ ფლოსტლებს მოგიტანს-თქო. თუ სირცხვილად არ ჩამომერთმევა, ჩემი მემედ-ალის დედასაც გადაეცი... ასე, ჩემო ძვირფასო ძმაო მეშვედი ოროჯ... შეიძლება ჩემი მკვდრეთით აღდგომის ამბავმა ზოგიერთი ურწმუნო და გულშავი ადამიანი აალაპარაკოს, მაგრამ ათასჯელ წყეული და შეჩვენებული იყოს ის, ვინც ლეთის შემოქმედებაში ეჭვს შეიტანს!“

ყველანი. წყეული და შეჩვენებული იყოს!

მეშვედი ოროჯ. (განაგრძობს კითხვას). „ძმაო მეშვედი ოროჯ! ჩემს გარდა სამარიდან მკვდრეთით აღსდგა

ას თოთხმეტი მიცვალებული. სააქაოს გამობრუნებულებს ჯერჯერობით რამდენიმე დღეს აქ დარჩენა მოგვიხდება, რომ წმინდა სალოცავები მოვიაროთ. შემდეგ-კი, ღვთის ძალით, სამშობლოში დავბრუნდები. ეხლა მოკლედ შემდეგი შემიძლია გადმოგცე: წმინდა სალოცავს მეშქედს შეიხ ნესრულაჰის სახელით მოველინა დიდი მოძღვარი—უფალმა მოწყალებითა თვისითა მარადის უკვდავყოს იგი! დიდებულმა მოძღვარმა ხოროსანში მობრძანება იწება ისპაჰანიდან, სადაც დიდი ხნის განმავლობაში სასულიერო მეცნიერების საიდუმლო დარგს სწავლობდა. აქ ხოროსანში, რამდენიმე თვის განმავლობაში უძრახათ ყოფნის და ხორციელათ სრული დათმობის შემდეგ, როდესაც მეცნიერების ამ დარგის მცნებათა საიდუმლოებას მიაღწია, განიზრახა, ყოვლად შემომქმედი ღვთის წყალობით, სულთა გამოძახების და მათი კვლავ მიცვალებულთა გვამებში მიქცევის სასწაულის მოხდენა. ეჰ, საყვარელო ჩემო ძმაო მეშქედი ოროჯ, მომხდარი ამბების ვითარებას დაწვრილებით და სათითაოთ მოგიყვები მაშინ, როცა ღვთის ნებით სამშობლოში ჩამოვალ. ეხლა-კი გაცნობებ შემდეგს: ჯემაზიელ აახერის ¹⁾ მეთვრამეტე დღეს, როცა მთვარე ქვემო სამყაროს დაუახლოვდა, დიდებული მოძღვარი მობრძანებულა აქ, ღარიბთა სასაფლაოზე, მიცვალებულთა სანახავად. სულთა გამოძახების და მათი გვამებში მიქცევის პირობების აღსრულების შემდეგ, შესდგომია ლოცვების კითხვას და შერე მიუმართავს მიცვალებულთათვის: „თქვენ მოგმართავთ მიცვალე-

¹⁾ ჯემაზიელი აახერი, სახელია მეექვსე თვისა.

ბულნო! აღსდექით ღვთის მონანო!—“ო. ამ სიტყვების მოსმენის შემდეგ, მაღალი ღვთის მოწყალებით, მიცვალებულთა შორის მოძრაობა იწყო. (შპლანი ტირიან). როცა აღვლსდევ, რასა, ვხედავ: ჩემ თავთან სდგას ვინმე კაცი, ღვთისნიერი, უბიწო, ლმობიერი, შავთვალა, მწვანე ფერის ნათლით მოსილი სახით, მაღლიანი და დალოცვილი დიდი მოძღვარი შეიხ ნესრულლაჰ ისპაჰანელი“...

ყველანი. (ერთხმად). დაილოცა, ყოველად შემძლებელო უფალო, შენი სახელი!

ჰაჯი ქერიმ. გამიღე ბარემ საყოველთაო წყალობა შენ-მონათადმი, უფალო!

მეშჰედი ოროჯ. (განაგრძობს კითხვას) „ჩემო საყვარელო მორწმუნე ძმაო მეშჰედი ოროჯ! მიზეზი ამ ბარათის გამოგზავნისა არის ისიც, რომ მინდოდა მეცნობებინა შენთვის შემდეგი: რეჯების ¹⁾ თვის პირველ რიცხვებში ეს წმინდა მოძღვარი შეიხ ნესრულლაჰი წმინდა მეშჰედიდან თავრიზისა და ჯულფის მიმართულებით აპირებს წასვლას წმინდა ქალაქ ნეჯფეში. დიდ მოძღვარს განზრახვა აქვს რამდენიმე დღით ჩვენს ქალაქშიც დარჩეს, იქაც ინახულოს ღარიბთა სასაფლაო და შემდეგ გაუდგეს თავის გზას. გადაეცი ყოველივე ეს ჩემს თანამემამულეებს, განსაკუთრებით ჰაჯი ჰასან ბიძიას, რათა აღნიშნულ თვის შვიდ რიცხვში მიეგებონ და შესაფერი პატივი სცენ დიდ მოძღვარს. იქნებ ჩემი თანამოქალაქენიც ღირსნი გახდნენ მისი ღვთაებრივი მცნების მოსმენისა“. ბარათზე ხელი მოწერილი აქვს ქერბელაი

¹⁾ რეჯები—მეშვიდე ოქტ.

ფეთხულლაჲ როსთემ-ოღლის. რიცხვი ჯემაზიელ ააბე
 რის თვის 19. ქალაქი წმინდა მეშქედი. (ორივე
 ლებს ააპყრობს და მოყვება ტირილს, მას მიჰბაძავენ სხვებიც).

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (გაოცებული). ასე რომ დიდებული მოძ-
 ლვარი ჩვენს ქალაქშიაც მობრძანდება...

ჰაჯი ჰასან. დიალ, დიალ, ასე სჩანს ბარათიდან.

მეშქედი დი **ოროჯ** დიალ, ჩვენ ქალაქშიაც მობრძანდება და
 შემდეგ თავრიზისკენ გაემართება.

ჰაჯი ქერიმ. რა დროს მობრძანდებაო?

მეშქედი **ოროჯ.** ბარათში სწერია: რეჯების შეიღწიო.
 ამ დღეს უკვე აქ იქნება.

ჰაჯი ბეხშ-ალი. მერე, დღეს რომელი რიცხვია? ხუთი
 არ არის? ორი დღის შემდეგ დიდებული მოძლვა-
 რი ჩვენს ქალაქში იქნება.

ჰაჯი ჰასან. თუ აგრეა რას გავჩერებულვართ! მო-
 ძლვარს გზაში უნდა მივეგებოთ. **ჰაჯი ქერიმ;** **ჰაჯი**
ბეხშ-ალი, **მეშქედი** **ოროჯ!** ყველას. ვინც აქა ხართ
 გებვეწებით, დატრიალდით, მოემზადეთ! (ხმა-მალლა).
 ბიჭო, ჰაიდარ-ალი, სადა ხარ! (მოსამსახურე ალი ყა-
 რებში გამოჩნდება).

აბა ბიჭო, ცხენს ქერი მიეცი, უნაგირიც მოამზადე.
 თქვენც ჰაჯიებო, მეშქედებო, მოემზადენით! უნდა
 მივეგებოთ! (ხალხი ამოძრავდება. აქეთ-იქით გაიწვეს).

ხმები. წავიდეთ და მოვამზადოთ ცხენები.

ჰაჯი ჰასან. ბიჭო ჰაიდარ! აცნობე ჩემ სახლობას, რომ
 ოთახები ხალიჩებით მოაგოს, სტუმარი უნდა მოვი-
 დეს-თქო.

ჰაჯი ქერიმ. (ჰაჯი ჰასანს). ჰაჯი, დამრთე ნება, დიდებულ
 მოძლვარს სამსახური მე გავუწიო. ჩემი სტუმარი
 იყოს. ვშიშობ, ვაი თუ თქვენ შეწუხდეთ.

- ჰაჯი ჰასან.** არა, არა. მაგას ნუ მეუბნები, თუ ღმერთი გწამს. მაგისთანა დიდი ადამიანისთვის შეწუხება— ბედნიერებაა.
- ჰაჯი ბეხშ-ალი.** არ შეიძლება, ჰაჯი ჰასან-ალა, არა, მოძღვარი ჩემი სტუმარი უნდა იყოს.
- ჰაჯი ქერიმ.** მე ვერავის დაუთმობ: მოძღვარს სამსახური მე უნდა გაუწიო.
- ჰაჯი ჰასან.** შენც არ მომიკვდე, ვერ დაგანებებ, იმიტომ რომ მოძღვარმა ჩვენ დიდი ამაგი დაგვდო.
- ჰაჯი ქერიმ.** დაყოვნების დრო აღარ არის. წავიდეთ და მოვემზადოთ. (ყველანი წამოდგებიან. ერთმანეთს: „მიბრძანდი“, „შენ მიბრძანდი“, „არა, შენ მიბრძანდი“, ასეთის პატივით გაველენ. ჰაჯი ჰასანი დარჩება. ოთახის მეორე კარიდან შიშითა და კრძალვით, ჯერ თავს შემოჰყოფს და მერე შემოვა ქერბელაი ფატიმე—ხანუმი).
- ქერბელაი ფატიმე-ხანუმი.** ჩემო ჰაჯი, ეს რა ამბავია. ამბობენ, ქერბელაი ფეთხულლაჰი გაცოცხლდა და მოდისო.
- ჰაჯი ჰასან.** ქერბელაი ფატიმე! დაყოვნების დრო აღარ არის. სახლ-კარი დაალაგე და მოაწყე. ქვეყანა შეინძრა: ხოროსანში მრავალნი გაცოცხლებულან. ქერბელაი ფეთხულლაჰიც გაცოცხლებულა. დღეს არა, ხვალ ჩამოვა, მისი გამაცოცხლებელი მოძღვარიც მობრძანდება. (წამოდგება და მიდის).
- ფატიმე ხანუმი.** ჩემო ჰაჯი! გიცხონოს ღმერთმა მშობლები! ერთი ეს მითხარი—მოძღვარი ჩვენი ქალაქის მიცვალებულთაც გააცოცხლებს?
- ჰაჯი ჰასან.** (კარებთან მისული). ქალო, თუ ღმერთი გწამს, თავი გამანებე! ნუ გაჩერებულხარ, გასწი! არ ვიცი, გააცოცხლებს თუ არა. ეს მოძღვრის წყალობაზეა დამოკიდებული. მეც დავთრები დამებნა, არათერი

არ ვიცი. (ხმა მაღლა). ქალო, შენ გეუბნები გასწი-
მეთქი, ჩქარა! შეუდექი სამზადისს, მე-კი მივდივარ.
(გადა).

ფატიმე-ხანუმი. (ხელებს ააპყრობს და სტირის). ცისა და ზღვა-
ხმელეთის არარაობისაგან შემქნელო უფალო! წელი-
წად ნახევარია ცრემლებს მაფრქვევინებ. ვარდის
მსგავსი გოგონა ხელიდან გამომაცალე, გულ-ღვიძ-
ლი დამიდაგე... ყოვლად მოწყალე უფალო, ჩემ სა-
რასა ვთხოვ! ქერბელაი ფეთხულლაჰის გამცოცხლე-
ბელო უფალო, გამოიღე ჩემზედაც წყალობა, გამი-
ცოცხლე ქალიშვილი სარა! უფალო, ყოვლის შემძ-
ლებელო, უფალო! (ტირილით ძირს დაეშვება.)

ისკენდერ. (წყნარად შემოვა, დედასთან გაჩერდება, თავს დახრის
და თავისთვის ნაღვლიანად იტყვის). საბრალო დედა!

(ფარდა.)

მოქმედება მეორე

სცენა წარმოადგენს ჰაჯი ჰასანის სადარბაზო: ოთახს, რომელსაც ალაგებენ ქერბელაი ფატიმე-ხანუმი და მოსამსახურე ქალი ზეინები. ნაზლი გახარებული დადის, ცელქობს და მღერის.

ნაზლი. (დედას). დედიკო, შენ შემოგველე, შენ დაგენაცვლე, ამბობენ, ის სტუმარი, ჩვენთან რომ მოდის, მიცვალებულებს აცოცხლებსო. დედიკო, მითხარა, მართალია? (გადეხვევა).

ქერბელაი ფატიმე. აბა რა გითხრა, ჩემო კარგო, მეც შენსავით არაფერი ვიცი... ეხლა-კი ცოტა დამაცადე, საცაა სტუმრებიც მოვლენ. უნდა მივალაგ-მოვალაგო. ქალო ზეინებ! აბა აუჩქარე, მუთაქები ჩამოიტანე და აი აქ დააწყე (ანიშნებს). ეს ხალიჩაც ცოტა გვერდით ჩასწიე. ჰა, გაინძერი!

ნაზლი. ღმერთმანი არ ვიცი, დედიკო, ვიცინო თუ ვიტრო... ერთი რამ მაწუხებს... ჩვენ სტუმარს ფეხებზე უნდა ვემთხვიო, უნდა ვთხოვო (ტირილით), ჩემი დაიკო სარაც გააცოცხლოს...

ქერბელაი ფატიმე. ეჰ, აბა რა ვიცი, შეილო! (ძირს დაეშვება, პირისახეზე თავსაფარის კუთხეებს მიიფარებს და ტირილს დაიწყებს).

ზეინებ. ქალბატონო, აბა ეგრე რად იწუხებ გულს. ღმერთი დიდია და ყოვლად მოწყალე. (სამიწენი ტირიან) ქალბატონო, რა კაცია, მიცვალებულებს რომ აცოცხლებს? (შეჩერდება). თუ ღმერთი გწამს, ქალბატონო,

მიბრძანე, ის კაცი ღარიბებსაც აცოცხლებს? ვფი-
ცავ უფალს, რომ ის ჩემი პატარა ბიჭი სულ თვალ-
წინ მიდგას. ასე მგონია, ასე მგონია, თითქოს ეხ-
ლაც სიკვდილს ებრძვისო. (ტიროს და თავსახურავით
თვალებს იწმენდავს).

ქერბელაი ფატიმე. მე თითონაც არ ვიცი... შეიძლება
ჩვენც შეგვიბრალოს... დაილოცა ღეთის სამართა-
ლი!.. აბა, ნუ გაჩერებულხარ, ზეინებ; წადი ალის
უთხარ, წყალი მოიტანოს და შენც სამზარეულოს
მიხედე! (ზეინებ გადის).

ნაზლი. ეჰ, ნეტა ერთი ჩემი დაიკო სარა კიდევ მაჩვენა!
მერე, როგორ მიყვარდა... რა კარგი იქნება, შემოა-
ლოს აი ეს კარი და შემოვიდეს. როგორ მოვეხვე-
ვოდნი... ლამის არის გავეციდე! ვფიცავ უფალს და
წინასწარმეტყველს, რაც მაქვს და მამადია, ღარი-
ბებს შევწირავ. აი ამ ტანისამოსს, ოქროს, ყველა-
ფერს. ეხლავე წავალ და მოვიტან. (მიდის.)

ქერბელაი ფატიმე. ნუ შეილო, ნუ ჩქარობ. ჯერ მოითმი-
ნე. აქ, დარბაზში, ნივთებს რა უნდა. საცაა სტუმ-
რებიც მოვლენ. ეხლა წადი, ჩემო კარგო, და ზეი-
ნებს უთხარი, მოვიდეს. (ნაზლი გადის).

ისკენდერ. (სიმღერით შემოდის). ოპოო... დედა, როგორ
ხარ ქეიფში?

ქერბელაი ფატიმე. სვი, სვი, შხამად გექცეს ქეიფი! შენმა
დარღმა და ნალველმა ლამის არის გამათაოს. სხვი-
სმა შვილებმა გაათავეს სწავლა და ჩამოვიდენ. ყვე-
ლა კაცად იქცა, ყველამ შესაფერი სამსახური მიი-
ღო. შენ-კი სულ სვამ. დღისით მთერალი ხარ და
ღამით. ღმერთმანი, ხალხში გამოსაყოფი თავი აღა-
რა გაქვს. სვამ მაგ ზახრუმალას და რაც მოგიე-

თავში და მოგადგება ენახე—ლაპარაკობ. აღარც ღმერთი გწამს, აღარც დიდისა და პატარის გერცხვინება. აბა ის რა სიტყვა იყო, გუშინ ნაზლისთვის რომ გითქვამს: მოდი, გამომდევი ხელი და ბაღში გავიარ-გამოვიაროთო... ის-ლა გვაკლია, რომ ქალიშვილებმა ვაყებივით სასეირნოთ დაიწყონ სიარული! ნეტა საფლავი გამეთხაროს და შიგ ჩავესვენო, ოღონდ თქვენ დაგახწიოთ თავი!..

ისკენდერ. (იკინის). ჰა-ჰა-ჰა! ეხლა გინდაც რომ მოვკვდე ჩვენგან მაინც ველარ დააღწევ თავს. აი ის მოძღვარი, შეიხ ნესრულაჰია თუ ვილაცა, დღეს რომ სტუმრად მოდის ჩვენსა, კვლავ გაგაცოცხლებს. ჰა-ჰა-ჰა! ამიერიდან სიკვდილიც ველარ გიშველის! (ზეინებ და ნაზლი შემოვლენ. ისკენდერი მუთაქაზე დაჯდება).

ზეინებ. ნუ ზიხარ მანდ და მუთაქას ნუ აფუჭებ! ესენი შენთვის არ დაგვილაგებია! ვერ გაიგე, რომ სტუმარი უნდა მოვიდეს!

ისკენდერ. ჰეი, ზეინებ, ღმერთმანი, მესმის შენი ეშმაკობა. ამას იმიტომ სჩადიხარ, გინდა სტუმარი მოძღვარის გული მოაგო, რომ ქმარი ქერბელაი ნევრუზი გაგიცოცხლოს. ჰა-ჰა-ჰა! მესმის, მესმის ყველაფერი!..

ქერბელაი ფატიმე. აი შე საბრალო, შე უგუნურო! სხვა რა გწამს, რომ ეგ იწამო! შესაბრალისი ვარ შენ ხელში. უკეთესი იქნება, მოგვშორდე აქედან... შენ, ქალო ზეინებ, მოდი ამ ხალიჩის ირიბი შეასწორე!

ნაზლი. ძმაო, თუ ღმერთი გწამს, დღეს მაინც თავდაპყრილი იყავი, სტუმრებთან არ შეგეარცხვინო... (ამ დროს მირ ბაკურ-ალა შემოვა, ფეხსაცმელს გაიხდის და „სელაამუნ-ალეიქუმით“ მიესალმება დარბაზში მყოფთ. ნაზლი ჰირისახეს აიფარებს და გაიქცევა).

ქერბელაი ფატიმე. ალეიქეს-სელამ! მობრძანდით, ბატონო, დაბრძანდით! (მირ ბააკერ-ალა დაჯდება).

ისკენდერ. (ნაზლის დაედევნება). შენ გოგო ნაზლი! სამახარობლო უნდა მომცე, შენი დანიშნული მოვიდა!

ქერბელაი ფატიმე. ხმა გაიკმინდე, ნუ როშავ, შე ბრიყვო! (მირ ბააკერ-ალა თავს ჩალუნავს).

ისკენდერ. (მირ ბააკერ-ალასთან მივა). მე ნუ მოგიკვდე, ხელი მომეცი! ღმერთმანი, გემო გქონია. სწორედ ცხრა წლისაა: ბატკნის ხორცივით გემრიელი საკნატუნებელია. რძეა, რძე!.. მართლაც რომ გემო გქონია, მომეცი ხელი რალა!

მირ ბააკერ ალა. გრცხვენოდეს! სხვა არა იყოს რა, დედი შენის რიდი და ხათრი მაინც უნდა გქონდეს, შე უგუნურო!

ქერბელაი ფატიმე. მაგან რო სირცხვილი იცოდეს, განა ასეთ რამეს იტყოდა? (მირ ბააკერ-ალა წამოდგება).

ისკენდერ. (იციინის). ჰა-ჰა-ჰა! თუ კაცი ხარ, არ გეწყინოს! დაბრძანდი, ამ საათში წავალ და შენ დანიშნულს მოგიყვან! (მივა კარებთან და გასძახებს). ნაზლი, ნაზლი!

მირ ბააკერ-ალა. (გაბრაზებული, მაღალი ხმით). ხმა გაკმინდე, შე ლოთო, შენა! (გავა).

ქერბელაი ფატიმე. ვაი ჩემო თავო! ეს ბიჭი სულ გაგიყვებულა! (ხმა მაღლა) შენ, ბიჭო ალი, მოდი და ეს ოხერი გაათრიე აქედან!

ნაზლი (შემოვა). რაა, ძმაო, ეს? ღმერთმანი, თავს ველარ გამოიყვით. რეებს ამბობდი? სირცხვილი არ არის?!

ისკენდერ. (თითებს ატკაცუნებს, მღერის და თამაშობს). სწორედ ცხრა წლისა მიყვარს მე ქალი, სახე ვარდისა, ტურთა და ნაზი, აჯან, აჯან, ჰეი აჯან!.. (ქერბელაი ფატიმე ორივე ხელით ქოჭოლას მიყრის).

ნაზლი. (მმა მალლა). ხმა გაკმინდე, ძმაო!

ისკენდერ. (შეჭრდება, მერე მივა ნაზლისთან, ხელს მოჰკიდებს და სარკმელთან მიიყვანს). შეხედე ერთი, ვინ არის ის?

ნაზლი. მე რა ვიცი. შენ თითონ კარგად იცი, ვინც არის...

ქერბელაი ფატიმე. (მივა და თავს დაადგება). გეყოფა, შვილო, იკმარე, ინამუსე. რა დღეში ვარ ჩავარდნილი! თავი მაინც შეიბრაღე, შე უბედურო, შენა! არა გრცხვენია, რას სჩადი, რეებს ლაპარაკობ, ან რა სიტყვები აკადრე იმ კაცს. რაც უნდა იყოს, სეი-დია, თანამოადგილე. განა რაც პირზე მოგადგება, ყველაფერი უნდა სთქვა? ცოდვაა ის ადამიანი, ყარიბია, ჩენს გარდა ვინა ჰყავს აქ?

ისკენდერ. (ისევ თითებს შეატაკუნებს და ნაზლზე უჩვენებს). დიალ, მას ამ ქალაქში დანიშნული ჰყავს!

ნაზლი. ფეიცავ ღმერთს, რომ მე მირ ბააკერ-ალას არ მივთხოვდები.

ისკენდერ. ჰა-ჰა-ჰა! (მივა ნაზლთან და ხელს მოჰკიდებს) ჩემო დაიავ! შენ ჯერ ბავშვი ხარ, გამოუცდელი. დადგება დრო და გიბრძანებენ გათხოვებას. ეთქვათ იურ-ჩე და გაყოლა არ მოისურვე, უარზე დადექი. ამ დროს ზურგში მუჯღუგუნებს იგრძნობ: „გასწი, გაპყე მაყარსაო“. მოიხედავ და დაინახავ, რომ ამ მუჯღუგუნებს გთავაზობს შენი მამა. ჰაჯი ჰასანი დიალ, დიალ! ეთქვათ კვლავ გაჯიუტდი. კვლავ იგრძნობ ზურგში მუჯღუგუნებს: „გასწი, გასწი ჩქარა, ნუ გაჩერებულხარო“. მიიხედავ და დაინახავ შენ მშობელ დედას, ქერბალა ფატიმე-ხანუმს. თუ ვინიცო-ბაა ამის შემდეგაც აყალ-მაყალი ასტეხე, დაგესვეიან დეიდები, მამიდები, ბიძები, სეიდები, მოლები, ჰა-

ჯიები, ბაჯიები, დები, მეზობლები, სადგისებით და-
 გადგებიან და გიბრძანებენ: „სუ, ხმა არ ამოიღოო.
 ბროკოლები მოვლენ და ძალით წაგიყვანენ... ასე
 და ამგვარად მიგიყვანენ ვილაც კაცთან. სად მომ-
 ძებნი მაშინ მე!? (თითების ტყაცუნით მღერის),

მოატანს დრო მიმატოვებ სწრაფად ვისმეს
 გადაყვები
 მგლებთან ლხინში მოგობრობის გამტკიცებასა
 შეეცდები
 დაო ჩემო მეგობრობის გაჩაღებას შეეცდები.

(შეჩერდება და ფიქრის შემდეგ დედას) დედა ჩემო, იქნებ
 ყველა ამას სიმთვრალით ვლავარაკობ?! (დედა სდუმს)

ნაზლი. (ზივა და ისვენდერს გადაეხვევს). მთვრალიც რომ იყო,
 მაინც მართალს ამბობ!

ალი. (ქმნით შემოვარდება). ქალბატონო, ეხლავე გაბრძან-
 დით, სტუმრები მოდიან! (ქერბალა ფატიმე და ნაზლი
 სასწრაფოთ გავლენ).

ჰაჯი ჰასან. (შემოდის დამტყვიანებული და დარბაზს ათვლიებს.
 შორიდან ისმის სამღვთო გალობის ხმა, რომელიც თანდათან
 ახლოვდება და მატულობს). ყოველივე ღვთის რისხვა
 ჩვენ ბედკრულ ქვეყანას უნდა დაატყდეს! დიდი მოძ-
 ლვარი გზაში ცოტა უჭეიფოთ შეიქნა. ღმერთო გვი-
 შეველე და ხიფათი აგვაშორე! ისვენდერ, თავი კარ-
 გად დაიჭირე, მტერთან და მოყვარესთან სირცხვი-
 ლი არ გვაქამო!

ისვენდერ. მამა ჩემო, ეს სწორედ ის მოძღვარია, მიცვალე-
 ბულებს რომ აცოცხლებს?

ჰაჯი ჰასან. დიალ, მოძღვარი შეიხ ნესრულაჰ ბრძანდე-

ბა... ეხლა ლაპარაკისთვის არა მცალიან... (სურს გასვლა). უნდა დავათვალიერო, სახლში ყველაფერი მზად არის თუ არა...

ისკენდერ. მამა ჩემო, ერთი ჩემთვისაც სთხოვე სტუმარს, რომ პირველად მე გამაცოცხლოს. ხომ ხედავ, მეც მიცვალებული ვარ. (ჭაჯი ჭასანი ხმის ამოუღებლად მივა, სტაცებს ხელს და ძალით გაიყვანს გარეთ. სცენა ცარიელდება. ხმაურობა ახლოვდება. ისმის ცხენის თქარა-თქური და ხალხის გუგუნე. ჭაჯი ჭასანი და მამა, ახმედ შეიხ ნესრულლაძე შემოიყვანენ და ქვეშაგებზე დასვამენ. შემდეგ დიდის მოწიწებით მოშორდებიან და კუთხეში გაჩერდებიან. შეიხ ნესრულლაძეს შემოჰყვებიან გამტვრიანებული ჭაჯი ბი და სხვები, რამდენიც ოთახში დაეტყვა და ხელდაკრეფილნი შორიახლო გაჩერდებიან. მოძღვარი უჭეფობის გამო ყურადღებას არავის მიაქცევს და ბალიშებზე მიწვება. ისკენდერიც ხალხში გაერევა და უცქერის. ჭაჯი ჭასანი თვალთ ანიშნებს ისკენდერს, გადიო, და ისიც გავა. მამა ახმედი ნელა, ფეხაკრეფით შივა მოძღვართან, მის წინ დაიჩოქებს და დაბალის ხმით).

მამა ახმედ. როგორ ბრძანდებით, ჩვენო მოძღვარო? (მოძღვარი ხმას არ იღებს, მზალოდ თავს აქნევს).

ჭაჯი ჭასანი. (შიშითა და მორიდებით მიუახლოვდება მამა ახმედს). ბატონმა მოძღვარმა ნება დაგვართოს ჩაი მოართვან. (მოძღვარი თავის კნევით ანიშნებს—არაო). იქნებ ბატონმა მოძღვარმა საკმელი მიირთვას—კარგი ვარიები და ფლავია დამზადებული...

შეიხ ნესრულლაძე. (არავის შეხედავს და ნელის ხმით). ეამსა ავადმყოფობისასა, ოდეს ხორცი ან სული ადამიანისა შეპყრობილ არს წყლულით, მას არა აქვნიდის სურვილი ჭამადის ან სმადის. უკეთუ გული ადამიანისა გაიმსკვალების მისწრაფითა მიწიერ ცხოვრებისათა, მას გულსა შინა ვერ დაემკვიდრების სახელი უფლისა. სიტკბოება ჭამადისა არა-არს დამაამებელი

წყლულია, მხოლოდ სიტკბოებაი იმა ქვეყნისა აქა-
რებს მწუხარებასა ამა ქვეყნისასა. ვითარცა სიყვა-
რული უფლისა მიმართ ანელებს ზრახვათა ამა ქვე-
ყნისათა... (დაფიქრდება, შემდეგ მაღალის ხმით ჰაჯი ჰასანს).
როგორ თუ საკმელი? რის ვარია, რის ფლავი? მა-
მაო ახმედ! ეს სად მომიყვანე? როგორი მუსლიმანები
არიან ესენი? (უჩვენებს ოთახის მორთულობაზე) ეს რა
არის? რა ვარია და ფლავი? მამაო ახმედ! განა ამათ-
თვის არ გადაგიცია, რომ ჩემი საკვები დღეში მხო-
ლოდ და მხოლოდ ხურმის ერთი მარცვალია. (ჰაჯიე-
ბი შიშით თრთიან).

მამა ახმედ. როგორ არა, ნათქვამი მაქვს, ჩვენო მოძ-
ღვარო!

შეიხ ნესრულლამ. (ხალხს მიუბრუნდება) რა გნებავსთ, რას
დაეძებთ? მეფეებიც რომ იყოთ, უნდა მოკვდეთ, მი-
წად იქცეთ. ცხოვრებაი ამა ქვეყნისაი, რომელიც
თქვენ მიერ დიდად ფასდებულ არს, ჩემთვის არა-
რად ღირს, ვითა ფოთოლი ბალახისა, კალიას პირ-
სა შინა მოქცეული. თქვენი სამყაროი წარმოადგენს
სხვადასხვანაირ სიტკბოებას: საკმელს, სასმელს, სა-
მოსელს, შეუღლებას, სახედარს, გამბედაობას და
სხვას. ხოლო საკმლის უტკბილესი არს თაფლი,
რაიც ფუტკრის ნერწყვითაგან კეთდების. თქვენ მიერ
შესმულ წყალში ათასობით სცურაობენ ცხოველები.
სურნელოვანთა შორის საუკეთესოდ ჩაითვლების მუშ-
კი, რაიცა შესდგების ააჰლოს კიპი? სისხლთაგან.
საუკეთესო სახედარი არს ცხენი, რომლის მხედარს
ყოველთვის ხაფათი მოელის. სამოსლისთვის საუკე-
თესოდ ითვლების აბრეშუმეული, რაც კიის ნოყიერ
მუცლიდან გამოდის. რაიცა შეეხების შეუღლების

დიდ სარგებლობას, აქ სახეში მყვანან ქვრივებზე. (ცოტა ფიჭვის შემდეგ დაბალი ხმით.) ვითარებანი საქმისა ბუნებით შეუღლებიანი მარტოოდენ სარგებლობითა დროებითა არ განიზომებიან. ისმინეთ, რასა იტყვიან, მორწმუნენო, ბაგენი ჩემნი, და უურად იღეთ სიტყვაი იგი, ვინაიდან მხოლოდ გულმოდგინებაი და სასოებაი იხსნის გულსა და სულსა თქვენსა მზეთუნახავთა ეუფუნა თვალთაგან, ნატყორცნ მკვლელ ისართაგან. (მა მალლა.) ვინც შეუღლდა, მან აღასრულა სიტყვაი იგი ღვთისა და დაიცვა თავი თვისი ცთუნებათაგან ეშმაკთაო, ბრძანებს ჩვენი დიდი წინასწარმეტყველი — იყოსმცა თქვენზედა წყალობა მისი! — და განამტკიცა პირვანდელი მცნება უფლისა, დიად, მორწმუნენო, შეუღლებულმან დააღწია თავი თვისი ვნებათა ღელვას და ბოროტებას. (ცოტას შეჩერდება.) მამაო ახმედ, ჯამაათ შორის ჩვენს დაიკოებს რომ ვერ ვხედავ, ეს რას ნიშნავს? შეატყობინე იმ საბრალოებს, მოვიდენ და ფარდის უკან მოიყარონ თავი, ნუ მოაკლდებიან ღვთის მცნებათა მოსმენას. (ხალხი ამოძრავდება. ჩადრებში შემოსილი დ დაკაცები თითო-თითოდ შემოდიან და მაჩაკაცების უკან მწყრივდებიან. ნესრულაჰ მალალი ხმით) წაწყმედილთა და ჯოჯოხეთსა შიგან შთენილთა უმეტესი წილი იმათგან შესდგების, ვინც უარჰყო სიტყვაი იგი ღვთისა და არა შეუღლდაო, კვალად ბრძანებს წინასწარმეტყველი. (ნელის ხმით მამა ახმედს). მამაო ახმედ, მე უკვე დავიქანცე ეხლა ცოტა შენ შთააგონე...

მამა ახმედ. ბატონ მოძღვრის სიტყვებიდან ის გამრდის, რომ ჯოჯოხეთში მოქცეულთა უმრავლესობა შესდგება „სიიღეს“ და „მუთღეს“ მოკლებულ დედაკაცებისა და მაჩაკაცებისაგან...

შეიხ ნესრულლაშ. (ხმამალლა მამა ახმედს). ხმა მალლა სთქვი, ხმა მალლა! ორი თავი ლოცვაი, რომელსა გადაიხდის ღვთის მცნების აღმსრულებელი შეუღლებული, უფრო მეტად აამებს უფალს, ვიდრე შეუღლებას მოკლებულის მიერ სამოცდა ათასის გადახდა. (უცებ წამოხტება, მარჯვენა ხელს ხალხისკენ გაიწევის და უფრო ხმა მალლა) ისმინეთ, მართლმორწმუნენო! შეუღლებით, რათა ასცდეთ ეშმაკის ცთუნებას და ქრისტიანების ბერთა თანა მოძმეობას!

ჰაჯი ჰასან. (მივა მოძღვრის წინ, დაიჩოქებს და იატაკს ემთხვევა). ჩვენო მოძღვარო! ოლონდ შეგვიბრაღე, შეგვიწყალე და ყოველსავე შენს ბრძანებას აღვასრულებთ!

შეიხ ნესრულლაშ. (ცოტა ხანს ჰაჯი ჰასანს მიაპყრობს თვალს და შემდეგ ტირილით). დღესა მას ერთსა, ოდეს წინასწარმეტყველი დავით სასაფლაოს მიღმა მიდიოდა, განგებითა უფლისათა მას შემდეგი სასწაული გამოეცხადა: ანგელოსი ღვთისა, რომელიც მოვლინებულ არს ტანჯვად ცოდვილთა, მიცვალებულს ეტყოდის... (ჩერდება და ჯდება. ხალხი სტირის) მამაო ახმედ! ლაპარაკი აღარ ძალმიძს...

ჰაჯი ჰასან. უფალმა ჯანმრთელობა მოგცეს, ჩვენო მოძღვარო! (ვარუთ ხმაურობაა. ისმის: „ცოტა იქით! გზა მიეციოთ!“ შემდეგ შემოდის ჰაიდარ ალა და ალი-ბეგ. შეიხ ნესრულლაშ ფეხზე წამოდგება).

შეიხ ნესრულლაშ. ვინ ბრძანდებიან ეს ალები?

ჰაჯი ჰასან. ეს ჰაიდარ-ალა გახლავთ, ფოსტის მოხელე, ესეც ალი-ბეგ—სამმართველოს თარჯიმანი.

შეიხ ნესრულლაშ. (ორივეს). როგორ გიკითხოთ? ღვთით ხომ კარგად ბრძანდებით?

ჰაიდარ-ალა. თქვენისთანა ბრძენ-მეცნიერის ლოცვა კურთხევა ღმერთმა ნუ მოგვაკლოს!

ალი-ბეგ. ღმერთმა გვიცოცხლოს თქვენი თავი (დასხდებიან)

შეიხ ნესრულლაშ. აღსრულებისა ჟამსა, ოდეს გვამს სამცხედროსა ზედა დაასვენებენ, მუნ ზეცით გადმოესვენების ანგელოსი, რომელსაც ნებითა ღვთისათა ხელთ უპყრია ბედისა წიგნი, და ოდეს ანგელოსი იგი კუბოსა ფიცარსა ზედა აღბეჭდს კალმითა სიკვდილისათა — სული აღსრულებულისა წარსდგების წინაშე უფლისა. (უცებ შეჩერდება და „ჰოი“, „ჰოი“ ს ძაბილით ხელს მარცხენა გვერდზე მიიღებს. ხალხი გაოცებული ხმას არ იღებს. ამ დროს მ.მ. ახმედ წამოდგება, ჰაჯი ჰასანს თვალით ანიშნებს — გამომყეო, და ორივენი გარედ გაულენ. მოძღვარი განავრძობს).. დიალ, სული აღსრულებულისა წარსდგების წინაშე უფლისა მიცემად პასუხისა კითხვათა მის ზედა. კითხვაი იგი პირველი: „ჰოი, ცოდვილო! სხეული შენი შემკობილ არს სამოსლითა ურჯულოსათა. მითხარ; რაი ჰქმენ შენ შემკობად სულისა შენისა, რომელიცა წარმოადგენს სამკვიდრებელსა ჩემსა? სახელჰყავ საქმენი შენნი და შრომანი შენნი სულისა შენისა სახსნელად!..

ჰაიდარ-ალა. დიალაც რომ დამნაშავენი ვართ ღვთისა წინაშე მონანი მისნი, მოძღვარო! (ხალხს მიუბრუნდება და დაბალის ხმით). ვაშა ჩვენს მოძღვარს! მართლაც რომ ზღვაა სიბრძნისა და მეცნიერებისა! მე დღემდე ასეთ პიროვნებას არ შევხვედრივარ...

ალი-ბეგ. ვაშა, ვაშა მოძღვრის სიბრძნეს!

შეიხ ნესრულლაშ. ბატონო ჩემო, ამ ოლქში თქვენს გარდა მოიპოვება კიდევ სხვა ვინმე უცხო ენების მცოდნე, თუ მარტო თქვენ ორნი ბრძანდებით?

ჰაიდარ ალა. არა, მოძღვარო, სხვა არავინ მოიპოვება. ჩვენ ორნი ვართ მხოლოდ. მართალია, ჰაჯი ჰასან-

საც ჰყავს შვილი, რომელმაც სწავლა ევროპაში დაამთავრა, მაგრამ ვაი რომ ბოლოს სანანებელი შეიქნა! ცოტაოდნად უცხო ენის შესწავლას არა უშავს-რა და არც სასირცხვო საქმეა (ამ დროს შემოდინან მამა ახმედი და ჰაჯი ჰასანი). მაგრამ მუსლიმანის შვილის უცხოეთში უცხოთა შორის წლობით დარჩენა, თქმა არ უნდა, კარგს არას მოიტანს. ასეთ კაცს რჯულისადმი სიმტკიცე ეკარგება.

ჰაჯი ჰასან. ძვირფასო მოძღვარო! მართალი უნდა მოგახსენოთ, რომ მე შვილის მხრით უბედური კაცი ვარ. შეცდომა ჩავიდინე, მაგრამ ეხლა რაღა გაეწყობა!

შეიხ ნესრულლაჰ. (ხალხს). ჰაჯი ჰასანის შვილი აქ თქვენ შორის იმყოფება?

ჰაჯი ჰასან. არა, ბატონო მოძღვარო! თქვენ რომ დაგინახათ, შერცხვა იმ პირშავს და სადღაც დაიშალა.

შეიხ-ნესრულლაჰ. უზენაესი ბრძანება ღვთისა აუცილებლად ყველა მუსლიმანმა უნდა შეასრულოს. ჰაჯი ჰასან-აღა! დაუძახეთ თქვენ შვილს, მსურს გავიცნო იგი! (ჰაჯი ჰასან გავა. ხალხს შორის ერთი დედაკაცი მოყვება ტირილს). რა ატირებს მაგ დედაკაცს?

მეშჰედრ ოროჯ. (წინ გამოვა). ბატონო მოძღვარო! ეს დედაა ჩემი. სიხარულით სტირის, რადგან შენის წყალობით მას ხოროსანში შვილი გაუცოცხლდა, ქერბალაი ფეთხულაჰ.

თუქეზზიზან. (ჩადრმოხვეული გამოდის წინ). შენ დაგენაცვლოს ჩემი თავი, დიდო მოძღვარო! შენ უნდა მომცე ჩემი შვილი, შენ...

შეიხ ნესრულლაჰ. (ნმა-მალა). ყოველ სიტყვას თავისი ადგილი და მიმართულება აქვს!

- მამა ახმედ.** (დედაკაცს). ჰეი, შენ, დაო! ნუ აწუხებ მოძღვარს! მაგისი დრო არ არის! (ჭაჯი ჰასანს შემოჰყავს ისკენდერი, რომელიც მოძღვრის წინ გაჩერდება, ხელებს ჯიბეში ჩაიწყობს და მოძღვარს სახეში უცქერის).
- შეიხ ნესრულლაჰ.** რა ჰქვიან ამ ალას?
- ჭაჯი ჰასან.** თქვენი მონა-მორჩილის სახელი ისკენდერი გახლავთ.
- შეიხ ნესრულლაჰ.** დიალ, დიალ, ისკენდერ მაკოდენელი... ისკენდერ ზულ-კერ-ნეილი. რა ლამაზი სახელია! საკაცობრიო ისტორიასა შინა დღემდე არ ნახულა არს ადამიანთა ტომის სხვა ვინმე, რომელსაც ეგოდენი ლეწლი და შრომაი დაედოს გაუმჯობესებად ზნეობისა და ცხოვრებისა, დასამყარებლად შშვიდობიანობისა, რაოდენი დასდო მან. ჟამსა მას გოგთა და მაგოგთა შემოაყვიისასა, მან ალაგო საკვირველბაი იგი მსოფლიოისა—კედელი ჩინეთისა და თვისსა თავსა დასდო დიდი ჯაფა, რომლისაგან განცვიფრებულ არიან ქვეყანანი. ბატონო ისკენდერ! თქვენც თუ რაიმე თანამდებობის პატრონი ბრძანდებით?
- ისკენდერ.** არა, მე არც ერთი თანამდებობა არ მიჭირავს. თანამდებობის პირნი ეს (მიუთითებს ჰაიდარ-ალასა და ალი-ბეგზე.) ალები ბრძანდებიან...
- ჰაიდარ-ალა.** (თავისთვის.) დარწმუნებული ვარ, კვლავ მთვრალია...
- შეიხ ნესრულლაჰ.** (ისკენდერს.) სჩანს, ამ ბატონებთან შედარებით, თქვენ ნაკლები სწავლა გქონიათ.
- ისკენდერ.** დიალ, დიალ, ერთიც და მეორეც ზღვაა სიბრძნისა. ეხლა კიდევ, თუ ღვთის წყალობით, თქვენგან მიცვალეულების მკვდრეთით აღდგომის საიდუმლოებას შეისწავლიან, ისეთ ბრძენ-მეცნიერებად

გადაიქცევინ, რომ მსოფლიოში ბადალი არ ეყო-
ლებათ...

შეიხ ნესრულლაშ. ჰაჯი ჰასან-ალა! გთხოვთ, ეს უზრდელი
მოაშორეთ აქაურობას. ეს გადარჯულებული ღვთის
სიბრძნესაც დასცინის. (ჰაჯი ჰასანი და სხვები მივარდ-
ბიან ისყენდერს და გარეთ გააგდებენ).

ჰაიდარ-ალა. ჩვენო მოძღვარო! ყურადღებას ნუ მიაქცევ
მაგ წუწქს; უგუნურია, სმის მეტს არაფერს აკეთებს,
ტვინი გამოლაყებული აქვს...

მირ ბააკერ-ალა. სმა ხომ სმაა, მორიდებაც აღარა აქვს.
სულ იმას გაიძახის, დედაკაცებმაც ჰირახდილებმა
უნდა იარონო...

შეიხ ნესრულლაშ. (შალალი ხმით) როგორ?

ჰაჯი ქერიმ. ძალიანაც ნუ შესწუხდები მირ-ბააკერ-ალა!
მაგისტანა უკუღმართობას ეგ ცხოვრებაში ვერ გაა-
ტარებს, ვერ შესძლებს მაგას...

მირ ბააკერ-ალა. როგორ თუ ვერ შესძლებს!? გუშინ არ
იყო რომ თავის ცხრა წლის დას ეუბნებოდა: წამოდი
ჩემთან, ქუჩაში გავიარ-გამოვიაროთო... ჩემი ყუ-
რით გავიგონე ეს სიტყვები.

შეიხ ნესრულლაშ. (წამოდგება) ვაი ჩემო თავო! ამ ქალაქში
მე აღარ დამედგომება! (კარებისკენ წავა. ხალხში ჩოჩო-
ლი და არეგ-დარევა).

ჰაჯი ჰასან. (მოწიწებით და ვედრებით ემთხვევა ფეხებზე). დი-
დებულო მოძღვარო! ცოდვილი ვარ და შემინდე!
შენს წყალობას ნუ დაიშურებ ჩემთვის! რა სასჯე-
ლიც ეკუთვნის—მიუუსჯი, ოღონდ შენ ჩემი სახლი-
დან ნაწყენი ნუ წაბრძანდები, ოღონდ ნუ დამლუპავ!

მეშჰედი ოროჯ. თქვენ დამშვიდდით, ჩვენო მოძღვარო!
ჩვენ ეხლავე, ამ წუთშივე გამოვედევნებით და გავ-

დევნით აქედან. წავიდეს, გადაიჩეხოს ჯოჯოხეთის უფსკრულში! (ხალხიდან რამდენიმე კაცი დაედევნება ისკენდერს).

ჰაჯი ჰასან. (მღვრვება). დაიცათ, დაიცათ, თითონ მე დავსჯი მაგას! ჰაჯი ბეხშ-ალი, ჰაჯი ქერიმ, ჰაჯი ქიაზიმ, შეაჩერეთ ყმაწვილები, თითონ მე გამოვალ იმ შეჩვენებულის ოხტიდან. (ხალხი ოთახიდან გაიკრიფება, დარჩებიან მარტო მამა ახმედ და მოძღვარი).

შეიხ ნესრულლაშ. ახმედ! ეს ისკენდერია, თუ ვილაც, მე როგორღაც თვალში არ მომდის...

მამა ახმედ. (ცოტა ფიქრის შემდეგ). შენ ნუ შესწუხდები. მაგას აქ კაცად არავინ აგდებს. შენ არხეინად იყავი და შენი საქმე განაგრძე.

შეიხ ნესრულლაშ. (კარებისკენ იხედება). ახმედ, გადი და მასპინძელს ჩუმად გადაეცი — საქმელი მომიტანონ. სთხოვე, მოსასვენებელი ადგილი მომიმზადონ — ცოტა მოსვენება მეჭირვება. მეორეც... (შეჩერდება) რა თქმა უნდა, იმასაც მოაგვარებდი... რალაც მამტვრევს, ტკივილებს ვგრძნობ... ხომ იცი (იხმორება)... აუცილებლად მეთქი, გესმის? მადლობა ღმერთს, გამოცდილი ხარ... აბა დატრიალდი შენებურად! (ახმედ გავა, მოძღვარი მობრუნდება და კვლავ ქვამაგებელზე ჩამოჯდება. ცოტა ფიქრის შემდეგ, თავისთვის.) როცა ავადმყოფობაზე ვლაპარაკობ, ახმედს არ სჯერა. ჰგონია ვთალლითობ... ვერ წარმოუდგენია, რა ძლიერი სენითა ვარ შეპყრობილი... (ჩაფიქრდება) და სწორედ ამ სენის ბრალია, რომ მე ფლიდ ახმედის ხელში ბალლად გადავიქეც და ყოველდღე შევთხოვ და ვეხვეწები... (სახეზე ხელებს მიიფარებს. ჰაჯი ჰასანის მოსამსახურეს ხონჩით შემოაქვს საინებზე დაწყობილი ფლავი და ნაირ-ნაირი საქმელი. ხონჩას მოძღვრის წინ დასდებს და გავა

მამა ახმედის შემოვა და კუთხეში გაჩერდება. ამის შემდეგ გამოჩნდება ორი ჩადრიანი დედაკაცი. მათ პატარა გოგოსთვის იქით-აქედან მკლავებში ხელები ჩაუვლიათ. ჩურჩულით შემოიყვანენ და კარების გვერდით გაჩერდებიან. კვლავ შემოვა მოსამსახურე და სანათურებს აანთებს. შემოვა ჰაჯი ჰასანიც).

ჰაჯი ჰასანი. (გოგოს). ნუ გრცხვენია, შვილო, ლეთის ნებაა ეს და სამარცხვინო არაფერია.

შეიხ ნესრულლაშ. (მამა ახმედს). მამაო ახმედ, ჩემი მხრიდან ვეჭილი შენ იქნები. სისრულეში მოიყვანე სიილეს პირობები.

მამა ახმედ. ბატონი ბრძანდები. (ხველანი გავლენ, კარებს მოხურავენ და ოთახში მოძღვარს და პატარა გოგოს დასტოვებენ. გოგო მივარდება კარებს, უნდა დედაკაცებს გაჰყვეს, მაგრამ კარები დაკეტილი დახვდება).

შეიხ ნესრულლაშ. (წამოდგება, ცოტა შეფიქრდება და შემდეგ გოგოს მიმართავს). შენი ნებაა, თუ გინდა—წახვალ, თუ გინდა—დარჩები. შენ სურვილზეა დამოკიდებული, რომ სიკვდილიდან დაწყებული განკითხვის დღემდე სულ წამებაში იყო, რომ, როცა სამარეში ჩაგდებენ, შენი ფეხების მხრიდან ხერელი გაიხსნას ჯოჯოხეთისკენ და იქიდან გამოქანებული ჯორის ოდენა მორიელეები დაესიონ შენ გვამს. ისიც შენ ნებაზეა დამოკიდებული, რომ როცა სამარეში ჩაგასვენებენ, შენ თავთან სარკმელი გამოიჭრას, სამოთხის ყრმა ლილმანი გამოგეცხადოს და ტკბილი ალერსით გაგართოს. მერე იცი, ამ სანეტარო ქამს რა მოხდება: ყრმის ყელზე შემოვლებული თვალმარგალიტებით აკინძული საყელური მოსწყდება და თვლები ძირს გაიხნევა. როცა შენ ამ თვლების აკრეფასა და ასხმაში იქნები გართული, დაინახავ, რომ სამოცდაათი ათასი საამქვეყნიო საათის ჩამოკე-

რის დრო შესრულებულა. დაიწყება რეკა და დადგება განკითხვის დღე! (გოგოს უახლოვდება. სცენა ნელ-ნელა ბნელდება). ამ დროს შენი მოალერსე სამოთხის ყრმა ლილმანი მოგავლეს აი ასე ხელს (გოგოს ჩაავლეს ხელს). და ტკბილი ღიმილით გეტყვის: რა მადლიანი საქმეები გაგიკეთებია იმ ქვეყნადო. (გადეხვევა).

ფ ა რ დ ა

მოქმედება მესამე

მოქმედება სწარმოებს ქალაქ გარედ. სცენა წარმოადგენს სასაფლაოს, სადაც შეკრებილა დიდძალი ხალხი. ყველანი ფეხშიშველა, გულზე ხელდაკრებილნი დგანან. მოძღვარი შეიხ ნესრულაჲ მალალ ქვაზე ზის, ხელში ძველი წიგნი უჭირავს და ღრმა სიტყვებით ქადაგებს.

შეიხ ნესრულაჲ. კაცმან, რომელმან სრულჰყოს თავი თვისი მეცნიერებისა საიდუმლოებით, ეზიაროს წყაროსა მას უკვდავებისასა. ქეშმარიტ არს ესე, ვითა სიტყვა ღვთისა! (შეჩრდება, შემდეგ ორივე ხელით წიგნს მალლა ასწევს და ნელას ხვით). ესე არს წიგნი! ესე არს სიბრძნეი! ესე არს წყარო დაუშრეტელ საიდუმლოებათა! ისმინეთ, მორწმუნენო, ხმა უფლისა, მაუწყებელი გზისა ქეშმარიტებისასა! (კვლავ შეჩრდება, შემდეგ უფრო ნელის ხვით). მეცნიერებათა საიდუმლოებანი ორ ნაწილად განიყოფებიან. პირველ არს სწავლა ნივთთა, რომელ მისაწვდომ არს ყოველ მომაკვდავისთვის. მეორე არს—სულისა საიდუმლოებანი, რომელთა მიწვდომა არ ძალუძთ მომაკვდავთა, თუ არ განგებითა უფლისათა. მეცნიერებაი ესე რამდენიმე დარგად განიყოფების. (ოდნავ ხმას უმაღლებს.) პირველ არს თილისმაი. მაგრამ დღეს ჩვენთვის ეს დარგი საჭირო არა არს. მეორე — სულისა საიდუმლოების ვითარებაი. არც ეს გვესაჭიროება ჩვენ, მესამე — ოცნებათა თვისებაი. ეს ჩვენ საჭმეს არ ეხების. მეოთხე — თვალთმაქცობაი. არც ეს შეად-

გენს დღევანდელს ჩვენს საზრუნავს. მეხუთე (წამოდგება, პირს საფლავისკენ იბრუნებს, ცოტას შეჩერდება და მაღალის ხმით.) — მიცვალებულისა ამა ქვეყნად გამობრუნებაი! (დაჯდება). წიგნი ესე, კრებული ღვთისა საიდუმლოებათა და სულისა და ხორცის მარგებელ მცნებათა, მიღებულ და დაფასებულ არს ყველა მეცნიერ-ბრძენთაგან. სახელმწიფოს სიამაყისა და სჯულის დედაბოძისა, მისი ბრწყინვალეების ემირ ბეჰადირისაითა — კურთხეულ იყოს სახელი მისი! — მე, მონამან უფლისამან, ნესრულაჰ ჯათარის ძემ, მოქადაგემ ისპაჰანელმან, შევადგინე წიგნი ესე დარგად მეცნიერებათა. ხოლო სახელწოდებაი ამა წიგნისა, რომელ დამყარებულ არს ხუთთა ზრახვათა ზედა, იქნების: „საიდუმლო მეცნიერებაი მკვდრეთით აღდგომისაი“. თავი პირველი წიგნისა ამის ფრიადისა არს „სიმიაი“, მეორე — „რიმიაი“, მესამე — „ხიმიაი“, მეოთხე — „ლიმიაი“, მეხუთე — „ჰიმიაი“. მაგრამ ჩვენ მეცნიერების ამ დარგებთანაც საერთო არა გვაქვს-რა (შეჩერდება.) რათა ნათელვჰყო საიდუმლოება უფლისა, თავს ვიდებ ახსნად სიტყვისა „აღდგომა“. რაი არს სიტყვა ესა, რომელსა შიგან უფალმან ჩვენმან ეგოდენი საიდუმლოება შთანერგა?.. სიტყვაი ესე ღვთისა სამმარცვლოვან არს, რომელიც შესდგების სამისა ხმოვანისა და ოთხისა თანხმოვანისა ასოსგან, რაიცა ნიშნავს სიკვდილისა შემდგომად კვლავ გაცოცხლებას. (მცირე ღანს ერთ წერტილს მიაპყრობს თვალს და შემდეგ მაღალი ხმით.) დასხედით! (ხალხი ერთბაშად დაეშვება). ზოგი ურწმუნო გაიძახის: „ვინაიდან ადამიანს სიკვდილის შემდეგ ეხსნება თავისი მოვალეობა, კვლავ მის აღდგომაზე

ლაპარაკი უაზრობააო“ (მაღალი ხმით) იქნებ თქვენ შორისაც მოიპოვებიან ასეთები? თუ არიან, მოვიდენ ჩემთან, მე აი ამ წიგნით შესაფერ პასუხს მივცემ. ვინ არის ის, რომელიც ამბობს: მიცვალებულნი ამ ქვეყნად აღარ მობრუნდებიანო?!

მამა ახმედ. (ჩუმად, მოძღვარს). ღრმად ილაპარაკე, ღრმად!

შეიხ ნესრულლაშ. (ხმა მაღლა) უკეთუ ძალგიძთ მიღწევად საიდუმლოებისა მის მკვდრეთით აღდგომისაი, მიჰბადდით საარაკოსა ერთსულოვნებასა შიელთასა, შემდგომად რომლისა ჯიუტობისა სული გულსა თქვენსა აღარ დაისადგურებს. კვლავად თუ აღმოჩნდებიან თქვენსა შორის ურწმუნონი, რომელთა არა სცნან და ყურად არ იღონ განგებაი უფლისა, ვეტყვი მათ სასწაულსა ამა ქვეყნისა შემოქმედისა: უფალმან მაღალმა მონისა ერთისა ცხოვარი, რომელსა ზურგსა ზედა ხელი გადაუსო, სამოცდაათ ცხოვარად აქცია. (ტირის.) დიად, ერთისა ცხოვარისა სამოცდაათ ცხოვარად გიდამაქცევი უფალი თავის მონებს კიდევ მოჰკლავს და კიდევაც გააცოცხლებს. (ხმას აუმაღლებს.) ვინ არს ამის უარყოფელი? მოვიდეს ჩემთან ის ურწმუნო, და მე აი ამ წიგნით მივცემ მას შესაფერ პასუხს!..

ჰაჯი ჰახან. შენ დაგენაცვლოს თავი ჩემი, დიდო მოძღვარო! ღვთის მცნებათა უარყოფელნი ურწმუნონი არიან.

შეიხ ნესრულლაშ. (მრისხანე და მაღალი ხმით) ზე წამოდექით! (ყველანი ერთბაშათ წამოდგებიან). განა არ გსმენიათ, რომ სამოცდაათი ათასი კაცი, მთელი ერი, შავი ქარით მოისპო? წინასწარმეტყველი ნათა შეეცეღრა უფალსა: -ყოვლია შემძლებლო უფალო! სურვილ-

სა შენსა ძალუძს მკედრეთით აღდგომა ამა მიცვა-
ლებულთა, რაიცა ქვეყანასა შენსა განადიდებს და
ააშენებს. ისინი მორჩილად შეხვდენ შენის განგე-
ბით მოვლინებულ უბედურებას და წამებულნი, წმინ-
დანებად იქცენ. ეხლა, უფალო მალალო, კეთილ
ინებე და განაცოცხლე და განაყმაწვილე იგინი,
კვლავ გამოაბრუნე ამ ქვეყნად, რომ აღაშენონ და
აღაყვაონ დაბა-სოფელნი შენნი“. უფალმა ღირსჰყო
პასუხად (ტირის): „ხალხი ესე, გარდაცვლილი ქირი-
თა დიდითა, გწადის შენ გაცოცხლებად?“ „დიალ“,
მიუგო წინასწარმეტყველმა ვედრებითა და ლოცვით.
(ხალხი ტირის). უფალმა უსმინა მას, და მიცვალე-
ბულნი განგებითა უფლისათა გაცოცხლდენ. სასწა-
ულმა ამან კვლავ განამტკიცა სახელი და დიდება
შემომქმედისა. იკურთხოს სახელი უფლისა და წმინ-
დისა მოციქულისა მისისა!

ხალხი. (ერთად). იკურთხოს, იკურთხოს!

პაჯი ქერიმ. (ტირილით). ჰე, დიდო მოძღვარო, შენ დაგე-
ნაცვლოს ჩემი სახელი! მე შენ გთხოვ ფალავეან
შვილს, რომელიც აგერ ერთ თვეზე მეტია გარდაი-
ცვალა. დამწვა და დამდაგა მისმა სიკვდილმა. მიშ-
ველე, მოძღვარო, ცოდვა ვარ. (ხალხში ჩოჩქოლი და
ტირილით ვედრება).

პირველი. მამა გამიცოცხლე, მოძღვარო, მამა!

მეორე. დედა გამიცოცხლე, მოძღვარო, დედა!

მესამე. საყვარელი დაი გამიცოცხლე!

მეოთხე. დაუვიწყარი ძმა გამიცოცხლე, მოძღვარო!

შეიხ ნესრულლაშ. (ხმა მალა). სიწყნარე! (წამოდგება და საფ-
ლაუებისაჲნ მარუნდება.) თქვენ მოგმართავეთ, მიცვა-
ლებულნი! (გაოცებული ხალხიც ს ფლაუებისკენ იკურთხება).

მამაო ახმედ! აილე საწერ კალამი, ვინც მთხოვს ნათესავ-მოყვრების გაცოცხლებას, მათი სახელები ჩასწერე და გადმომეცი. (ხალხში არვე-დარევა. ყველას უნდა პირველი მივიდეს და ჩააწერინოს. მოძღვარი მალალი ხმით მიმართავს) სიწყნარე და წესრიგი! (ხალხი დაწყნარდება).

მამა ახმედ. (საწერ კალამს იღებს). სახელითა ღვთისათა, მოწყალისა და შემბრალელებისათა! ყველა თქვენგანი თხოულობს თავის მიცვალებულის გაცოცხლებას და ამ ქვეყნად გამობრუნებას. თვითეული თქვენგანი წეს-რიგით და თავდაპერილად მოვა ჩემთან და მეტყვის მიცვალებულთა სახელებს. მეც ჩავწერ და მოძღვარს მივართმევ. (ხალხში კვლავ არვე-დარევა).

შეიხ ნესრულლაშ. (ხმა მალლა და მრისხანედ.) სულგრძელობა მუსლიმანთა კრებულს! (ხალხი შიშისაგან წყნარდება. მოძღვარი ჰაჯი ჰასანს მიმართავს.) ჰაჯი ჰასან-ალა! სთქვით თვითეულად თქვენი მიცვალებულების სახელები, რათა მამა ახმედმა ჩასწეროს!

ჰაჯი ჰასან. (გულზე ხელდაკრებილი გამოდის და მოწიწებით მამა ახმედს). მამაჩემი ჰაჯი მეჰდი—უფალმა თქვენ მიცვალებულებს სასუფეველი დაუმკვიდროს!

ხალხი. (ერთად). უფალმა დაუმკვიდროს სასურველი!

მამა ახმედ. (სწერს). შენი მამა ჰაჯი მეჰდი...

ჰაჯი ჰასან. დედა ჩემი სეჟიინე.

მამა ახმედ (სწერს). დედა შენი სეჟიინე...

ჰაჯი ჰასან. ჩემი ერთი შვილი ჯააფერ.

მამა ახმედ. შენი ერთი შვილი ჯააფერ.

ჰაჯი ჰასან. ჩემი მეორე შვილი ჰაიდარ.

მამა ახმედ. შენი მეორე შვილი ჰაიდარ.

ჰაჯი ჰასან. ჩემი ქალიშვილი სარა...

მირ ბააკერ-ალა. (ხალხიდან დაიჯვირებს). ნუ სწერ! მაგას ნუ

სწერ! (ჰაჯი ჰასან და მთელი ხალხი გაცოცხლებული იყურება მირ ბააკერ-ალისაკენ.

შეიხ ნესრულლაშ. (ხმა მაღლა). ის ვინაა, ნუ სწერო, რომ გაიძახის? მას რა საქმე აქვს?

მირ ბააკერ-ალა (წინ გამოვა). ჩვენო მოძღვარო! სასირცხვილოდ ნუ ჩამომართმევთ და ის ქალი ჩემი საცოლვე იყო...

შეიხ ნესრულლაშ. კარგი და პატიოსანი, მაგრამ რატომ არ გსურს მისი გაცოცხლება?

მირ ბააკერ-ალა. (თქმა ეძნელება). დიდო მოძღვარო! თუ ჰაჯი ჰასანი... მართალი კაცია, რატომ თავის ძმას, ჰაჯი რიზას, არ აწერინებს?

ჰაჯი ჰასან. (გაბრაზებული). მერე, რა შენი საქმეა! ჩემი ღვიძლი ძმაა, მინდა დავაწერინებ, მინდა—არა. შენ ეს არ შეგეხება!

შეიხ ნესრულლაშ. მეტი ლაპარაკი საქირო არ არის! (ჰაჯი ჰასანს.) ჰაჯი ჰასან-ალა! რა მიზეზია, რომ შენი ძმის ჰაჯი რიზას სახელს არ აწერინებ?

ჰაჯი ჰასან. (თავჩაქინდრული ფიქრობს). მოძღვარო! ჩემი ძმა ჰაჯი რიზა ხუთ წელიწადზე მეტია გარდაიცვალა. აღარ ვიცი ეხლა, დამპალი და მიწადტყეული კაცი როგორ უნდა გაცოცხლდეს და კვლავ ამ ქვეყნად გამობრუნდეს?

შეიხ ნესრულლაშ. (ხმა მაღლა). როგორ თუ დამპალა? ვინ დააღპო მერე? მიაპყართ გულისყური თქვენი აგებულებასა ადამიანისასა, ღვთის განგების წყალობით, ვითარის სასწაულით არს იგი შედგენილი! ყოველი ნაწილი მისი უკვდავებით არის მოსილი. დიალ, მორწმუნენო, არსთა შორის სულიერთა ადამიანი მოვლენილ არს სახისა ღვთისა მატარებლად!

- ჰაჯი ახან.** დიდო მოძღვარო! ამას გთხოვ, თუ შესაძლებელია, მოთქმებისთვის ცოტა დრო მომცე...
- შეიხ ნესრულლაჰ.** კარგი, წადი და მოითქმე! (ჰაჯი ჰასან თავდაბრილი გავა ხალხიდან). ჰაჯი ბეხშ-ალი! ეხლა რიგი შენია, შენი მიცვალებულების სახელები სათითაოთ უთხარ მამა ახმედს!
- შაჯი ბეხშ-ალი.** (ხელდაკრებილი წინ გამოვა, თან სტირის). შენ დაგენაცვლოს ჩემი თავი! ვაეი შვილის ნატვრამ დამწვა-დამდაგა. მთელს ჩემს სიცოცხლეში უფალმა მხოლოდ ორი ვაეი შვილი მიწყალობა, მაგრამ მე საწყაღს ორივე გამომეცალა. ერთს ერქვა ჯალილ, მეორეს—ხალილ. ჯალილ ათი წლისა იყო, ხალილ—რვისა. ორივე დანიშნულები იყვნენ. ჯალილის საქორწინოთ ვემზადები, რომ უცებ, მხიარული ნავარდობის დროს აი აქ (უჩვენებს ხერხემაღზე) რალაც წყლული გამოუვიდა. აღარა ეშველა-რა. ბევრი ვაწამლინე ქალაქში დალაქ ჯათარს, მაგრამ იმანაც ვერათერი გააწყო. (ტირის). ოოხ, ჩემო საწყალო შვილო, ჯალილ! რამდენი აღთქმა არ დავდე, რამდენი ზვარაკი არ გავიღე, რამდენ სალოცავში არ წავეყვანე, მაგრამ არა ეშველა-რა. თურმე ნუ იტყვიოთ, საბრალოს სიკვდილი შუბლზე ეწერა...
- შეიხ ნესრულლაჰ.** ჰაჯი ბეხშ-ალი! აქ დიდხანს მოცდის დრო არა მაქვს!
- მამა ახმედ.** ჰაჯი ბეხშ-ალი! სიტყვას ნუ აგრძელებ. მითხარ, ვინ ჩავწერო!
- ჰაჯი ბეხშ-ალი.** (მოძღვარს). ბატონო მოძღვარო! მეტი სათქმელი აღარა მაქვს: ჩემი ჯალილ და ხალილ მომივლინე. ამას გთხოვ.

- მამა ახმედ.** შენი ერთი შვილი ჯალილ და მეორე ხალილ ესენი უკვე ჩავწერე. სხვა?
- ჰაჯი ბეხშ-ალი.** მამაო ახმედ, კმარა ესენი...
- მამა ახმედ** (აკვირვებით). როგორ, მამა, დედა და სხვა ნათესავეები არ გარდაცვლილან?
- ჰაჯი ბეხშ-ალი.** როგორ არა, მამაც და დედაც გარდამეცვალა, მაგრამ ისინი ძალიან მოხუცებულნი იყვნენ, ასე რომ სიცოცხლეც-კი ეზარებოდათ. (საფლავები! კენ მიიხედავს). საბრალო ჩემი შვილები! მათი სამარეები აქედანაც მოსჩანან. ერთი მეორეს გვერდზე დავასაფლავე. საბრალო ჯალილ ცოტა ცელქი იყო, მაგრამ ერთმანეთი ძალიან უყვარდათ. ეს არის, რომ...
- შეიხ ნესრულლაშ.** (გულმოსული). ჰაჯი ბეხშ-ალი! თუ სხვა მიცვალებული არა გყავს, გაეცალე მამა ახმედს!
- ჰაჯი ბეხშ-ალი.** სხვა არავინ მყავს, მოძღვარო...
- ქერბელაი ველი.** (ხმა მალლა). როგორ თუ არავინ გყავს?! შენს მეუღლეს ჰურიშენს რად არ ასახელებ? (ხალხი იქით მიიხედავს. საიდანაც ხმა მოისმა).
- შეიხ ნესრულლაშ.** ვინ არის ის? თუ სათქმელი აქვს, აქ გამოვიდეს!
- ქერბელაი ველი.** (წინ გამოვა). მე მაქვს სათქმელი, მოძღვარო! აბა ერთი შეეკითხეთ ჰაჯი ბეხშ-ალის, რატომ არ აწერინებს თავის მეუღლეს, ჩემ ღვიძლ დას, რომლის სახელიც ჰურიშენია და რომელიც სამი წელიწადია გარდაიცვალა?
- ჰაჯი ბეხშ-ალი.** დაიკარგე აქედან, შე ბრიყვო შენა! ის ჩემი მეუღლე იყო, მინდა ჩავაწერინებ, მინდა—არა. რა შენი საქმეა?
- შეიხ ნესრულლაშ.** (ხმა მალლა). სიწყნარე! კამათი საჭირო არ არის! ჰაჯი ბეხშ-ალი, გადაწყვეტილი პასუხი მოგვეცი?

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (ყოყმანის შემდეგ). გთხოვთ ნება დამოთხოვთ, ცოტა მოვიფიქრო...

შეიხ ნესრულლაშ. კარგი, წადი მოიფიქრე. მამაო ახმედ! ვინ არის კიდევ მთხოვნელი? ჩასწერე და გავათაოთ. (ჰაჯი ბეხშ-ალი და რამდენიმე მთხოვნელი გავლენს).

ქერბელაი ველი. დიდო მოძვარო! შენს ფეხებს დავენაცვლე, ჩემი და ჰურიშენიც ჩააწერანე სიაში. დეე, საბრალო ქალიც გაცოცხლდეს და თავისი თავგადასავალი თითონვე მოგახსენოს. მაშინ გაიგებთ, თუ რა დღე დაუყენებია მისთვის იმ შეჩვენებულ ჰაჯი ბეხშ-ალის. გაიგებთ იმასაც, თუ რა მიზეზით არ უნდა მისი გაცოცხლება.

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (უცებ საიდანღაც გამოვა და გაბრაზებული ჭრბალა ველის). ბიჭო, არა გრცხვენია, რომ ასე ლაპარაკობ? შეჩვენებულიც შენა ხარ და წყეულიც! კარგი, ჰურიშენის სახელიც ჩაიწეროს, იმ პირობით-კი, თუ შენ ყველა შენ მიცვალებულს ჩააწერინებ!

ქერბელაი ველი. ძალიან კარგი, მეც ჩავაწერინებ...
მამა ახმედ. ქერბალა ველი, სთქვი შენი მიცვალებულების სახელები და ჩავწერ!

ქერბელაი ველი. აბა ჩასწერე: მამა ჩემი მეშჰედ მუსტაფა.
მამა ახმედ. (სწერს). მამა შენი მეშჰედ მუსტაფა.

ჰაჯი ბეხშ-ალი. ძალიან კარგი!

ქერბელაი ველი. ჩემი ერთი ქალიშვილი პესთე.
მამა ახმედ. შენი ქალიშვილი პესთე.

ჰაჯი ბეხშ-ალი. ძალიან კარგი!

ქერბელაი ველი. სხვა აღარავინ არის.

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (გაბრაზებული). როგორ თუ აღარავინ არის? დედა შენს რატომ არ აწერანებ? დედა არ მოგიკვდა? საწყალი დედაკაცი, შარშან ცემით რო მოჰკა-

ლი? ჰერიპა, რას გაჩუმებულხარ? გეშინიან. განა, არ გაცოცხლდეს, არ გიჩივლოს და ციხეში არ ამოგაყოფინოს თავი! რამ გაგაშტერა?

შეიხ ნესრულლაძე. ნუ კინკლაობთ! ქერბელაი ველი, თუ გინდა, დედა შენიც ჩააწერინე, თუ არა—გაეცალე!

ქერბელაი ველი. (თავჩაჭინდრული). ბატონო მოძღვარო, წავალ, ცოტას მოვიფიქრებ...

შეიხ ნესრულლაძე. კარგი წადი, შენც მოიფიქრე. (ქერბელაი ველი და ჰაჯი ბეშალი, რომელნიც ერთმანეთს მამლებივით ჩასცქერიან თვლებში, გადიან. სასაფლაოზე თავმოყრილი ხალხიც ნელ-ნელა იშლება. ამ დროს შორიდან მოისმის მთვრალი ისკენდერის ხმა: „ძალიან კარგი, წადი, შენც მოიფიქრე! ძალიან კარგი, წადი, შენც მოიფიქრე!“ ამ სიტყვებით მიადგება იმ ადგილს, სადაც ხალხი იყო შეკრებილი. ჯიბეებიდან პურის ნატეხებს იღებს და სკამს. თან დარჩენილებიდან ხან ერთთან მივა, ხან მეორესთან, მკლავში ხელს გაუყრის და სიცილით სახეში შეჭყურებს. ისინი ხმამაღულვლად და თავჩაჭინდრულნი შორდებიან და მიდიან. ამ დროს მოძღვარიც ჩამოდის საქადაგებულ ადგილიდან, ხოლო მამა ახმედი კალამს, მელანს და ქალაღს ალაგებს).

ისკენდერ. (თავისთვის კვლავ იმეორებს). „ძალიან კარგი, წადი, შენც მოიფიქრე!“ (დაინახავს მოძღვარს, შეჩერდება მერე მაგრა გადხარხარებს. შემდეგ თავს შეიკავებს და მოძღვარს მიმართავს). ყველა წავიდა მოსაფიქრებლად. ამბოლოდ მე, მთვრალი ისკენდერი, დავრჩი. საასპარეზო ადგილი ეს არის, აქ არის საჭირო, რომ ისკენდერივით ახალგაზრდამ მდაბლად თავი დაგიკრას, მოგესალმოს და ამ საბედისწერო მოუდანზე გამოგიწვიოს: „ბატონო მოძღვარო! ყველანი, ვინც დამარხულნი არიან აი აქ, ამ სასაფლაოზე, გააცოცხლო“. ჰა-ჰა-ჰა! (მიიხედავს და მიმავალ ხალხს თვალს გადაეხეწებს) ჰა-ჰა-ჰა! ყველა წავიდა მოსაფიქრებლად... (მოძღვარს

მიუახლოვდება და ხელს გაუწვდის). მომეცი ხელი დავემ-
გობრდეთ!

შეიხ ნესრულლაძე. გამეცალე აქედან! არ მოგცემ ხელს, შენ
ლვინოსა სვამ!

ისკენდერ. ბატონო მოძღვარო! თქვენ მადლობელი უნდა
იყოთ, რომ ლვინოსა ვსვამ და გონებას ვიხშობ. რომ
არა ვსვამდე, ტვინის ნივთიერება ასე გამოლაცხებუ-
ლი როდი მექნებოდა. მაშინ გონიერი, თვალხი-
ლული ვიქნებოდი და ნათლად დავინახავდი თქვენი
სახით მოვლინებულს დიდ მუშთიედს, რომელსაც
თავისი თავი მიცვალებულთა გამცოცხლებელ მოძ-
ღვრად გამოუცხადებია და გულუბრყვილო და ცრუ-
მორწმუნე ჰაჯიების თავები მკვდრეთით აღდგომის
საკითხებით გაუბრუებია, თანაც ყოველ სალამოს
თითო პატარა გოგოს შერთვა დაუწყია...

შეიხ ნესრულლაძე. (ძალზე გაბრაზებული). გამეცალე აქედან
ლვთის მადლმა, ისე დაგწყევლი, რომ მიწასთან გა-
გასწორო! მე ლვთის კურთხევით ყოველ ღამ დაუ-
სრულებელ მადლს ვეწევი და შენსავით საშიკიტ-
ნოებში სიარულით დროს არ ვკარგავ! (მამა ახმედს.)
მამაო ახმედ, აბა წავიდეთ, თორემ ეს შეჩვენებული
კიდევ ბევრ რამეს იტყვას. (მოძღვარი და მამა ახმედ
მიდიან).

ისკენდერ. (თვალს გადავინებს, მერე ნელს ნახვით მივა და საქა-
დაგებულ ქვაზე ავა, შესდგება და მუხლებზე ხელებს დაირტყამს).
ეჰ, ლვთის წინაშე, მეც რომ მოძღვარივით უბიწო
და ბრძენი ვიყო და მიცვალებულებთან საუბარი
შემეძლოს, პარდაპარ შევქაბუდი მიცვალებულებს
(მამა მალა): „მიცვალებულნი!“ ყველა თავს ამოჰყოფ-
და სამარიდან და შემეკითხებოდა: „აბა რას გვეტ-

ყვი, ბატონო ისკენდერ!“ მეც ვეტყობდი (წელში გაიმართება): „მიცვალე ბუნო! ერთ მშვენიერ დღეს აქ გეახლებათ მოძღვარი ნესრულაჰ, თავს დაგადგებთ, შეუდგება ლოცვების კითხვას და მოგმართავთ: „აღსდექით ღვთის მორწმუნე მონანო!“ (შეჩერდება და შემდეგ დაბალის ხმით). მიცვალე ბუნო! გირჩევთ, მოძღვარ ნესრულაჰს არ გაუგონოთ. ინებეთ და აი, ამ მთვრალი ისკენდერის რჩევა-დარიგება მიიღეთ. რათაო, თუ შემეკითხებით—გიპასუხებთ: ახლა თქვენ აქ სრულიად დამშვიდებულნი ხართ და არა იცით—რა იმ ამბებისა, რაც ამ ქვეყნად ხდება. ვფიცავ ღმერთს, რა წამს სამარადიან თავს ამოჰყოფთ და სააქაოს ფეხს დადგამთ, იმ წამსვე ძალზე ინანებთ. ვთქვათ, თქვენ მართლაც გაცოცხლდით. კეთილი და პატიოსანი. მაგრამ გაცოცხლების შემდეგ ამ სამარეში ხომ ველარ დარჩებით?! რა თქმა უნდა, ყველა თქვენგანი სახლისკენ გაეშურება. ძალიან კარგი. მიბრძანეთ ახლა, მიგიღებენ-კი სახლებში? გეფიცებით ზეცას, მიხვალთ თუ არა თქვენ თქვენ სახლში, დაინახავთ, რომ კარები მოხურულია. ეს, ვთქვათ, არაფერია. თქვენ აიღებთ ქვას ხელში და დაუწყებთ კარებს რახუნს, რომ მოვიდნენ და გაგიღონ. აი გაიგონეს, მოვიდა ვილაცა კაცი, კარებს უკან აეყუდა და გეკითხება: „ვინა ხარ? რა ვნებაეს?“ „გაალე კარი, მე ამ სახლის პატრონი ვარო“,—ეტყვი. „ჯანდაბას აქედან! წაეთრიე, ჩვენ შენ ვერ გიცნობთ!“—გიპასუხებენ. თქვენ ისევე განაგრძობთ: შე კაცო, როგორ თუ ვერ მიცნობ, მე ქერბალა ჰასან კული ვარ, აქ ცოლშვილი მყავსო“. ის კვლავ გეტყვით: „ბევრს ნუ ლაპარაკობ! შენ აქ არავინ ვყავს. შენი ცოლი

შენმა ძმამ ჰაჯი ფერად-ალამ შეირთო, შეილოკი
 ნახირში გაგზავნაო“. ეჰ, ცხონებულეზო! ვფიცავ
 ყოვლად შემძლებელ ღმერთს, რომ არც ერთს თქვენ-
 განს სახლში არ შეუშვებენ! რომელ სახლსაც არ
 უნდა მიადგეთ, კარები დაკეტილი დაგხედებათ.
 შევედრებით: „ღვთის გულისათვის კარი გამიღეთ,
 მე აქ ქმარი მყავს, ამ სახლის დიასახლისი ვარო“.
 მაინც არ გაგიღებენ და გეტყვიან: „ბევრს ნუ ლა-
 პარაკობ, მოშორდი აქედან! როცა ამ ქვეყნად ცხრა
 და ათი წლის გოგოები მოიპოვებიან, შენისთანა
 ბებერი დიასახლისი რაში გვეჭირვება. შენი ადგილი
 სამარეშია. გასწი ჯანდაბაში!...“ ჰა-ჰა-ჰა! (ოტახნის
 შემდეგ). მიცვალებულნო! კვლავ მოგმართავთ, ინებეთ
 და აი ამ მთვრალ ისკენდერს გაუგონეთ. როგორც
 აქამდე იყავით მოსვენებულნი ისე ამიერიდანაც ირ-
 ჩიეთ აქ მოსვენებით ყოფნა. ღმერთმა სასუფეველი
 დაგიმკვიდროთ!.. (ჯიბიდან ამოიღებს არყით ბოთლს და
 გადაჭკრავს).

ფ ა რ დ ა .

მოქმედება მეოთხე

მოქმედება სწარმოებს ჰაჯი ჰასანის სახლში. სცენა წარმოადგენს ის-
კენდერის ოთახს, სადაც ჰაჯი ჰასანი და ქერბალა ფატიმე ხანუმ
სხედან და ლაპარაკობენ.

ჰაჯი ჰასან. შენ, ქალო ფატიმე, ნაზლი საპატარძლოთ
მოამზადე, დღეს უსათუოდ უნდა გადავიყვანოთ მოძ-
ღერის ოთახში.

ქერბელაი ფატიმე. უიმე ჰაჯი, მაგას რას ამბობ! მერე, ასე
სასწრაფოდ?

ჰაჯი ჰასან. დიალ, დიალ, სასწრაფოდ...

ქერბელაი ფატიმე. ღმერთმანი, არ ვიცი, ჰაჯი, რა ექნა...
მერე და ამ მოძღერის საქმემაც სულ ერთიან გა-
მაშტერა. ვერ გამიგია, რას უშვრება ამდენ ქალებს.
ყოველ დღე თითოს ირთავს და ეხლაც ჩვენი ქალის
შერთვა უნდა...

ჰაჯი ჰასან. მერე დღეში თითო რომ შეირთოს, უკანო-
ნობა ხომ არ არის? ღმერთს ნება მიუცია და ირ-
თავს...

ქერბელაი ფატიმე. მართალს ამბობ, ჰაჯი, მაგრამ ვაითუ
ნაზლიმ აიტეხოს რამე. გარდა ამისა, ჰაჯი, ნაზლი
მართლაც ბავშვია...

ჰაჯი ჰასან. (გულმოსული). რას როშავ, ბავშვია თუ არა,
შენზე უკეთ ვიცი! ზიილ ჰეჯეს ¹⁾ 18-ს სწორედ ცხრა

¹⁾ ზიილ ჰეჯე—მეთორმეტე თვის სახელია.

წელიწადი შეუსრულდა და მეათეში გადადგა ბავ-
 შვი არისო, რას ამბობ! სიტყვას ბანზე ნუ აგდებ.
 პირდაპირ სთქვი: ნაზლი მირ ბააკერ-ალას უნდა მი-
 ვცე-თქო. მორჩა და გათავდა!

ქერბელაი ფატიმე. არა, ღმერთმანი, არა? მირ ბააკერ-
 ალაზე არ ვფიქრობ. შენი შეილია, ვისაც გინდა
 მიეცი, მაგრამ კარგათ ვიცი, რომ ნაზლი რამეს
 აიტეხავს...

ჰაჯი ჰასან. აიტეხავს და აიტეხოს. ქალიშვილები ბრიყვები
 არიან: მათ საიდან იციან, რა არის მათთვის ავი და
 კარგი? ესეც არ იყოს, ისკენდერის დაი რა იქნება!
 მადლობელი უნდა იყოს, რომ მოძღვარ ნესრულაჰ-
 სავით სათნო ადამიანი და ღვთის კაცი მისი კმარი
 შეიქნება. ასეთ დიდ ადამიანთან დამოყვრება ყვე-
 ლას არ ხედება წილად! აბა ფატიმე, წადი და მოამ-
 ზადე ნაზლი. (ფატიმე გავა, ჰაჯი თავს ჩალუნავს და
 ფიქრს მიეცემა. ისკენდერი შემოვა).

ისკენდერ. მამა ჩემო, როგორცა სჩანს, შენ უკვე გავი-
 ებულხარ!

ჰაჯი ჰასან. (გულმოსული). რას ტუტუცობ, შე ბრიყვო, შე-
 ნა! (იმა დაბლა) თუ სათქმელი გაქვს რამე, სთქვი,
 მოგისმენ. ვნახოთ, რას იტყვი...

ისკენდერ. ჩემი სათქმელი ის არის, რომ ფლიდმა და
 გაიძვერა მოძღვარმა თქვენი გონება სულ ერთიან
 მოშხამა და შენც, დარწმუნებულს, რომ მას მართ-
 ლა შეუძლია მიცვალებულთა გაცოცხლება, რაც
 გაქვს და გაბადია, ყველაფერს სთავაზობ ამ ისპა-
 ჰანელ გაიძვერას...

ჰაჯი ჰასან. (ფიქრის შემდეგ). ეთქვათ, მე გავგიყდი. მაშ მირ
 ბააკერ-ალას, რომელიც თითონაც ბრძენ-მეცნიე-

რია, რად სჯერა მიცვალეულთა მკედრეთით აღ-
დგომა? ისიც გაგიედა? რად სჯერათ ჰაჯი ბენშ-
ალის, ჰაჯი ქერიმს, ჰაჯი ქიაზიმს და სხვებს? ყვე-
ლა ესენი გაგიედენ? მხოლოდ შენა ხარ სრულ კკუა-
ზე, არა?

ქერბელაი ფატიმე. (შემოვა). ჰაჯი, შენ ქალიშვილს ვერა შე-
ვასმინე-რა. იქნებ შენ თითონ მოელაპარაკო და
შთააგონო რამ...

ჰაჯი ჰასან. (გულმოსული). ფატიმე ქალო! მადლობა ღმერთს,
კარგა მიცნობ. თუ გული მომივიდა, თვალთ დამიბ-
ნელდება. წადი, ეხლავე წადი და მოამზადე. ამ სა-
ლამოს უსათუოდ უნდა გადავიყვანო მოძღვრის ოთახ-
ში, (ფატიმე წასვლას აპირებს). გამიგონე: შენს ქალი-
შვილს უთხარი, თუ არ დათანხმებულა, მოვალ და
სულ გვერდებს ჩაუფტერევე, გესმის? (ფატიმე გავა. ის-
კენდური მამას დააშტერდება, შემდეგ მიბრუნდება, „ფუიო“-ო
იტყვის, დააფურთხებს და გავა. ჰასანი გულმოსული გაედევ-
ნება, მაგრამ ისევ შემოვა). უჰ, შე წყეულო, შენა! შენი
დედის შემქმნელის გეამი დაეგლიჯოს ძალლებს და
სამარიდან სამარეში გადაეთრიოს!...

პირველი ავადმყოფი. (ცვარჯენზე დაყრდნობილი კენესით და
ხველებით შემოდის ფერმკრთალი კაცი. ჰაჯი ჰასანს მიესალ-
მება). სელაამუნ-ალეიქუმ! ვაი ჩემო თავო, ფეხზე
დგომაც აღარ შემიძლიან! ჰაჯი-ალა, შენი შვილე-
ბის დღეგრძელობას, მიშველე რამე. ერთი წელიწა-
დია, რაც სნეულება დამემართა და ვერ იქნა, თავი
ვერ დავალწიე. (ახველებს) აი აქ მკერდში მომივლის
ხოლმე უცბად ტკივილი და სუნთქვა მეხუთება. მთე-
ლი ლამეები ხველისაგან არა მძინავს. (ახველებს). მი-
შველე, თქვენ ოჯახში შემოვიჭერ, შენ მფარველო-
ბას ველი. დიდებულმა მოძღვარმა ან სული უნდა

ამომართვას, რომ ამ ტანჯვას მოვრჩე, ან რამე წამალი უნდა გამომიხახოს. მოძღვრის თეხებს ვენაცვალე, ერთი მოწყალე თვალით გადმომხედოს და მაშინვე მოვრჩები. ისე - კი არაფერი მიჭირს... ერთი ავგაროზი დამიწეროს და მომცეს. (ახველებს). ვაი, ვაი სუნთქვა მეხუთება...

ჰაჯი ჰასან. ძალიან კარგი, ვთხოვ. ეხლა მოძღვარი ლოცულობს და როგორც-კი დაასრულებს, თვითონ მე მოვახსენებ, რომ როგორმე გიშველოს. ბატონი ბრძანდებით...

პირველი ავადმყოფი. არ ვიცი, რა უბედურება შემემთხვა. ორი დღის წინათ თითქო კარგად ვგრძნობდი თავს, ხველამაც მიკლო, მადა...

მეორე ავადმყოფი. (თავშებვეული შემოვა, მიესალმება და პირველ ავადმყოფს სიტყვას გააწყვეტინებს). სეელამ-ალეიქუმ (პირველ ავადმყოფს) მეშჰედ ჰუსეინ-კული, შენც აქა ხარ! კარგი გიქნია მოსულხარ. ჩენისთანა საბრალოების ხსნა ამ მაღლიან ოჯახზეა დამოკიდებული. ღმერთმა ბიძია ჰაჯი ჰასანის ჩრდილი ნუ მოგვაკლავს! ჰაჯი ჰასან, თავის ტკივილმა გამათავა. მოსვენება არა მაქვს არც ღამე, არც დღე. მივალ დალაქ ახვერდასთან, მეტყვის: სისხლი მოგმატებია, უნდა გამოგიშვაო; წავალ მირ ბააკერ-აღასთან და ის კიდევ მეტყვის: სისხლი დაგკლებია და თავლის ჰალვის მეტი სხვა არა კამო-რაო. ბიძია ჰაჯი! შენს შვილებს შემოვევლე, მიშუამდგომლე მოძღვრის წინაშე, რომ თითის სისხო (თითს უჩვენებს) შელოცვილი ნუსხა დამიწეროს. ბიძია ჰაჯი, სანამ ცოცხალი ვარ... (ამ დროს ბ ეშვით ხელში შემოაფის კაცი, ბავშვი ტირის. ესეც ჰასანს მიესალმება და წინა მოლაპარაკეს სიტყვას შეაწყვეტინებს. შემდეგ შემოდიან სხვები: ზოგს თავი აქვს შე-

ხვეული, ზოგს—ცხვირი, ზოგს—მკლავი. შემოდინ თითო-თითოდ, ოხვრითა და კენესით, ზოგნი დასხდებიან, ზოგნი დამწკრივდებიან, ზოგი ჰაჯი ჰასანს ეხვეწება შეელას).

ავადმყოფები. ბიძია ჰაჯი! შემოგეჭვრით ოჯახში, დაგვეხმარეთ, მოძღვარმა გვიშველოს რამე. მეტად მწარე დღეებს განვიცდით, შეგვიბრალეთ!

ჰაჯი ჰასან. (მივა ავადმყოფებთან). ბატონი ბრძანდებით, რასაც შევიძლებ, არ დაეზოგავ. მაგრამ მოძღვარი ჯერჯერობით აქ შემოსვლის ნებას არავის აძლევს. ეხლა ეზოში გაბრძანდით, ცოტა ხანს ჩრდილში მოისვენეთ და როგორც-კი მოძღვარი ნებას დამრთავს, ყველაფერს მოვახსენებ. მერე თქვენც შემოხვალთ და აცნობებთ მოძღვარს, რაც გაწუხებთ. დარწმუნებული ვარ, ჩემი ოჯახიდან იმედ გაცრუებული არ გაბრუნდებით...

ავადმყოფები. (მადლობით გადიან). ღმერთმა ჰაჯი ჰასან ბიძია აცოცხლოს! ღმერთმა მამა უცხონოს! შვალეები უდღევრძელოს!..

ჰაჯი ჰასან. (კარებში მოსამსახურეს დაინახავს). ალი, მოძღვარს ჩაი და სხვა რამეები მიართვი?

ალი. არა, ბატონო! მოძღვარს სძინავს, არ ამდგარა. ოთახის კარები ჯერაც დაკეტილია. (გავა. ქერბელაი ფატიმე შემოვა).

ქერბელაი ფატიმე. ჰაჯი, ნაზლი, როგორც იქნა, დავიყოლიე, მაგრამ იმდენს სტირის, რომ ლამის სულ დაოსდეს...

ჰაჯი ჰასან. (ფიქრის შემდეგ). უთხარი ჩემს გოგონას, ნუ სტირის. მე იმის ტირილს და მწუხარებას ვერ ვიტან. წავიდეთ ერთად, მე თითონ გავართობ და დავითანხმებ... (გადიან).

ალი. (შემოვა. თან მოჰყვება ორი მოხუცი დედაკაცი. შემდეგ თითო-ორ-ორი შემოვა ოცამდე ჩადრში გახვეული დედაკაცი. ჩურჩულით შემოდინან და კუთხეში სხდებიან. ალი გავა. კარებში ჯელალ გამოჩნდება).

ჯელალ. (ტყბილუღს სკამს. გაჩერდება კარებში და დედაკაცებს შეჰყურებს. დედაკაცები განაბულნი და პირისახე ჩამოფარებულნი არიან. ჯელალი შეეკითხება). რად მოსულხართ აქ? (დედაკაცები ჯერ ხმას არ იღებენ. შემდეგ ერთი დედაკაცი ნელის ხმით მიუგებს).

პირველი დედაკაცი. მოვედით, რომ მოძღვარმა ჩვენზე სიიღე დაიწეროს.

ჯელალ. რას ამბობ? (გაიცინებს. დედაკაცებიც სიცილს დაიწყებენ).

მეორე დედაკაცი. მოძღვარს უნდა გავყვეთ ცოლებად! (ჯელალს კვლავ გაეცინება, მერე გარეთ გაფარდება. შემოდის მირ ბაკერ-ალა, მაგრამ დედაკაცებს რომ დაინახავს, უკანვე გაბრუნდება. შემდეგ ჩადრ წამოსხმული ქერბალა ფატიმე შემოვა და მირ ბაკერიც თან შემოჰყვება).

ქერბელაი ფატიმე. (მირ ბაკერს). ალავ, გთხოვთ, დაბრძანდეთ! (მირ ბაკერ დედაკაცებს ზურგს შეაქცევს და ისე დაჯდება. ქერბალა ფატიმე დედაკაცებთან მივა და ჩურჩულით ელაპარაკება. შემდეგ მირ ბაკერს მიმართავს). ალავ, ეს დაიკოები გთხოვენ, იშუამდგომლო მოძღვრის წინაშე, ლეთის სამადლო საქმე გასწიოს და ნება დართოს ამ საბრალოებს, რომ მისი სახელი და გვარი ატარონ...

მირ ბაკერ-ალა. (თავდახრილი). ჩემს თავზე იყოს, მოვახსენებ... უსათუოდ მოვახსენებ. ძალიან კარგი საქმეა. სწორეთ მაგისტანებს იმეგობრებს უფალი. ღმერთმა სიკეთე გადაუხადოს, მთვარე და ვარსკვლავი ¹⁾ სწერია!

¹⁾ „ჯვარი გწერიათ“ — ასეთი აზრით ხმარობენ.

ქერბელაი ფატიმე. ვინც რა უნდა სთქვას— ტყუილია, რაც ბედის წერაა, ის მოხდება. ვინ იფიქრებდა, რომ ნაზლი ასე ჩქარა გათხოვდებოდა...

მირ ბააკერ-ალა. (გაოცებულად). რომელი ნაზლი, თქვენი ნაზლი? **ქერბელაი ფატიმე.** დიალ, ალავ! აბა რა ვიცი, ჰაჯი დღესვე ათხოვებს ნაზლის ჩვენ სტუმარზე...

მირ ბააკერ-ალა. (უფრო გაოცებულად). მოძღვარ ნესრულაჰზე? **ქერბელაი ფატიმე.** დიალ...

მირ ბააკერ ალა. მერე, დღესვე?

ქერბელაი ფატიმე. ღმერთმანი ალავ, ჰაჯისთან ვერა გავაწყე-რა. ვეუბნები: კაცო, ასე საჩქაროთ როგორ იქნება-მეთქი, მაგრამ ვერას გავხდები... გაოცებული ვარ... (მირ ბააკერ-ალა თავს დახრის, ჯიბიდან ცხვირსახოცს ამოიღებს, სახეზე მიიფარებს და ტირილს დაიწყებს).

ჰაჯი ჰასან. (კარებში გამოჩნდება). ფატიმე, დაიკოები იქით ოთახში გადაიყვანე, აქ მამაკაცები უნდა მოვიდენ. (ფატიმე და დედაკაცები ადგებიან და მეორე ოთახში გავლენ. ჰაჯი ჰასან და ისკენდერი შემოვლენ. ჰაჯი ჰასან დაჯდება, ისკენდერი ფეხზეა). ისკენდერ! ყური დამიგდე, შვილო, რას გეტყვი! მირ ბააკერ-ალაც შინაური კაცია... შენ კარგად იცი, როგორ უყვარხარ ნაზლის. ნუ მოისურვებ, რომ დღევანდელ დღეს ჩვენს სახლში ცრემლი დაიღვაროს... მე ნაზლი დავითანხმე, რომ მოძღვარს გაჰყვეს... მაგრამ ტირილი ჯერაც არ შეუწყვეტია. ამბობს: მე არ ვიცი, ისკენდერიც და-თანხმდესო. გაგაფრთხილებ, დათანხმდები თუ არა, ჩემთვის სულ ერთია, მე მაინც ჩემსას ვიზამ. შენ იმდენი გიწყეინებია ჩემთვის, რომ მე კაცად აღარ მიმაჩნიხარ. ეს შენ თითონაც იცი... მაგრამ თუ გინდა, რომ ბავშვს გული არ გაუფუჭდეს, აქ დაუ-

ძახე და ტკბილად მოელაპარაკე. ეხლა შენ იცი. ჩვენ აქედან გავალთ. (ჭაჯი ჰასანი გავა. მირ ბააკერიც ტირილით გაჰყვება. ისვენდერი ფიქრს მიეცემა. ნაზლი მეორე კარებში გამოჩნდება).

ნაზლი. (სიჩუმის შემდეგ). ძმაო, მომეცი ნება, მოვიდე, გაკოცო! (ნაზლი მიიწევს, ისვენდერ სწრაფად წამოდგება, ადგილს გამოიცვლის და უსიტყვოდ უყურებს ნაზლის). ძმაო, თუ ღმერთი გწამს, ჩემგან ნურათფერი გეწყინება!..

ისვენდერ. მეუბნები კიდევ—ნუ გეწყინებაო? მანდ გაჩერდი, ფეხი არ მოიკვალო! (ველავ უყურებს. შემდეგ ჯიბიდან არყით ბოთლს ამოიღებს და მოიყუდებს, მაგრამ ნაზლი მივარდება და არ აცლის დაღვევას. შეჰყვირებს) გამეცალე! (და ისე მოიქნევს, რომ ნაზლი იატაკზე დაეცემა. ისვენდერ განაგრძობს არყის სმას. ნაზლი წამოდგება და ტირილით კარებისკენ წავა, როცა ისვენდერი სმას გაათავებს, დაუძახებს) შეჩერდი, ნაზლი, რალაც უნდა გითხრა! (არყის ბოთლს ჯიბეში ჩაიდებს. ხმა დაბლა მღერის და ცელქობს). ნაზლი, მე ნუ მოგიკვდე, მოდი აქ, შევრიგდეთ. ეხლა, რაც გინდა, ის მითხარი, შენი მსახური ვარ... მოდი, შევრიგდეთ!

მეშჰედი ოროჯ. (დაქანცული შემოვა. ხელში დეკეშა უჭირავს. ხმა მალლა). სად არის ჰაჯი ჰასან ბიძია? (ნაზლი მეორე ოთახში გაიქცევა. შემოვლენ ჰაჯი ბეშ-ალი, ჰაჯი ქიაზიმ, ჰაჯი ქერიმ, მირ ბააკერ-ალა და სხვანი. ყველანი გაოცებულნი შეჰყურებენ ერთმანეთს. რა ქნან, არ იციან. ამ დროს შემოდის ჰაჯი ჰასანიც და რომ დაინახავს გაკვირვებულ ხალხს თვითონაც გაოცდება).

ჰაჯი ჰასან. რა მოხდა, რა ამბავია?

მეშჰედი ოროჯ. (ტირილით). ბიძია ჰაჯი!.. ქერბალა ფეთხულაპის გაცოცხლება ტყუილი გამოდგა...

ისვენდერ. ჰა-ჰა-ჰა! (სიცილით გარეთ გავარდება).

ჰაჯი ჰასან. (მეშჰედი ოროჯს). რას ამბობ, კაცო?! როგორ თუ ტყუილი გამოდგა?

- შეკრებილნი.** დიალ, დიალ, ტყუილი გამოდგა!...
- ჰაჯი ჰასან.** ღვთის გულისათვის მაგას ნუ ამბობთ... შეუძლებელია და არც დავიჯერებ...
- მეშვედი ოროჯ.** ბიძია ჰაჯი, ღმერთმანი მართალია! აი ესეც დეპეშა. წაიკითხე და გაიგებ, რა სწერია. (დეპეშას აწვდის, თან ჩოხის კალთით ცრემლებს იწმენდს). ბიძია ჰაჯი, გეხსომება ქერბალა ფეთხულაჰის წერილი, სადაც იგი ჩვენი მოძღვრის შესახებ იწერებოდა: მისი წყალობით გავცოცხლდი და მალე ჩამოვალ. როგორც იცი, ხოროსანში ჰაჯი მემედ-ალის დეპეშა გავუგზავნე. ვეკითხებოდი, რად დაიგვიანა ჩემმა ძმამ ქერბალა ფეთხულაჰმა-მეთქი. ეხლა მისგან დეპეშა მოვიდა: ხომ არ შემლილხარ, განა მკვდარი კაცი კვლავ გაცოცხლდებაო...
- ჰაჯი ჰასან.** (გაშტერებული ართმევს დეპეშას). როგორ? (ისვენდერი კვლავ გამოჩნდება სიცილით). ჰაიდარ-ალა, მამა გიცხონდება, გაგვაგებინე—ეს რა დეპეშაა? წარმოუდგენელია, რომ ტყუილი გამოდგეს... ბავშვები ხომ არა ვართ... მოძღვარის სასწაულები ყველამ დავინახეთ... აქ დეპეშაში რამე შეცდომა იქნება.
- ხმები.** ღმერთმანი, ასეთი რამ შეუძლებელია! გონება მერყევა!..
- ჰაიდარ ალა.** (კითხულობს დეპეშას.) აქ შეცდომა არაფერია. მე გირჩევთ, ეს ამბავი თვით მოძღვარს აცნობოთ. ვნახოთ—რას იტყვის...
- ხალხი.** დიალ, დიალ, მართალს ბრძანებს, თვით მოძღვარს ვაჩვენოთ!
- ჰაჯი ჰასან** სირცხვილიც-კია ასეთი რამე ვკითხოთ მოძღვარს. მართალი გითხრათ, მე მრცხვენია. გარწმუნებთ, ეს ამბავი სწორი არ არის. აქ რაღაც სხვა

ხელი ტრიალებს. ყოველ შემთხვევაში, მე გფრვე-
ტყვი...

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (ჰაჯი ქერიმს). ჰაჯი ქიარიმ-ალა! შენ უფ-
რო გამბედავი კაცი ხარ, შენ მოულაპარაკე მოძლ-
ვარს...

ჰაჯი ქერიმ. არა, არა, მე ასეთ შეცდომას ვერ ჩავიდენ?
(ჰაჯი ქიაზიმს). ჰაჯი ქიარიმ-ალა, შენ უფრო მოხერ-
ხებული ხარ...

ჰაჯი ქიაზიმ. მართალი ვითხრათ, მე მაგ მოძღვრისა მე-
შინიან. ხომ დაინახეთ, რა ბრაზიანი კაცია. ისე
ყვირის, რომ ქვებიტ-კი ინძრევინ...

მირ ბაკერ-ალა. (წინ გამოვ). შე კაცო, აქრაა მერე საში-
ში? მოძღვარი ნესრულაჰ ხომ კაციჰამია არ არის?
გნებავთ, ეხლავე მივალ და ყოველივეს გადავცემ?
(მოძღვრის ოთახისკენ წავა).

ხმები. ძალიან კარგი, ძალიან კარგი! გიცხონოს ღმერთ-
მა მამა!

ჰაჯი შასან. (დაედევნება). ალავ, თუ ღმერთი გწამს, მო-
რიდებულად იყავი. ზრდილობიანად წარუდექ და
ისე მოახსენე, რომ მოძღვარი ნაწყენი არ დარჩეს.

მირ ბაკერ-ალა. (მოძღვრის ოთახის კარს თითოთ დააკაკუნებს,
შემდეგ დააბრაზუნებს, ბოლოს დაუძახებს). ბატონო მოძ-
ღვარო! ბატონო შეიხო!

ჰაჯი შასან. (კარების მახლობლად სდგას და შიშითა და კრძალ-
ვით კვლავ მირ ბაკერ-ალას). მირ ბაკერ-ალა! მოდი ერ-
თი „ისთიხარეს“ ლოცვას შეუდგეთ. იქნებ მოძლ-
ვრის შეწუხება აღარ დაგკირდეს... (მირ ბაკერ ყუ-
რადღებას არ მიაქცევს და უფრო მაგრა დააბრაზუნებს. ხალ-
ხი სულგანაბულია).

ისკენდერ. (უცებ გამოჩნდება, მივარდება და ფეხებით დაუწყებს
კარებს ბრაზუნს. კარები რომ გაიღება, შეშინებული ხალხი

შეკრებილნი. დიალ, დიალ, ტყუილი გამოდგა!..

ჰაჯი ჰასან. ღვთის გულისათვის მაგას ნუ ამბობთ... შეუძლებელია და არც დავიჯერებ...

მეშველი ოროჯ. ბიძია ჰაჯი, ღმერთმანი მართალია! აი ესეც დეპეშა. წაიკითხე და გაიგებ, რა სწერია. (დეპეშას აწვდის, თან ჩოხის კალთით ცრემლებს იწმენდს). ბიძია ჰაჯი, გეხსომება ქერბალა ფეთხულაჰის წერილი, სადაც იგი ჩვენი მოძღვრის შესახებ იწერებოდა: მისი წყალობით გავცოცხლდი და მალე ჩამოვალო. როგორც იცი, ხოროსანში ჰაჯი მემედ-ალის დეპეშა გავუგზავნე. ვეკითხებოდი, რად დაიგვიანა ჩემმა ძმამ ქერბალა ფეთხულაჰმა-მეთქუ. ეხლა მისგან დეპეშა მოვიდა: ხომ არ შეშლილხარ, განა მკედარა კაცი კვლავ გაცოცხლდებაო...

ჰაჯი ჰასან. (გაშტერებული ართმევს დეპეშას). როგორ? (ისკენდერი კვლავ გამოჩნდება სიცილით). ჰაიდარ-ალა, მამა გიცხონდება, გაგვაგებიანე—ეს რა დეპეშაა? წარმოუდგენელია, რომ ტყუილი გამოდგეს... ბავშვები ხომ არა ვართ... მოძღვარის სასწაულები ყველამ დავინახეთ... აქ დეპეშაში რამე შეცდომა იქნება.

ხმება. ღმერთმანი, ასეთი რამ შეუძლებელია! გონება მერყევა!..

ჰაიდარ ალა. (კითხულობს დეპეშას.) აქ შეცდომა არაფერია. მე გირჩევთ, ეს ამბავი თვით მოძღვარს აცნობოთ. ვნახოთ—რას იტყვის...

ხალხი. დიალ, დიალ, მართალს ბრძანებს, თვით მოძღვარს ვაჩვენოთ!

ჰაჯი ჰასან სირცხვილიც-კია ასეთი რამე ვკითხოთ მოძღვარს. მართალი გითხრათ, მე მრცხვენია. გარწმუნებთ, ეს ამბავი სწორი არ არის. აქ რაღაც სხვა

ხელი ტრიალებს. ყოველ შემთხვევაში, მე ვერ ვე-
ტყვი...

ჰაჯი ბეხშ-ალი. (ჰაჯი ქერიმს). ჰაჯი ქიარიმ-ალა! შენ უფ-
რო გამბედავი კაცი ხარ, შენ მოელაპარაკე მოძლ-
ვარს...

ჰაჯი ქერიმ. არა, არა, მე ასეთ შეცდომას ვერ ჩავიდენ?
(ჰაჯი ქიაზიმს). ჰაჯი ქიაიმშ-ალა, შენ უფრო მოხერ-
ხებული ხარ...

ჰაჯი ქიაზიმ. მართალი გითხრათ, მე მაგ მოძღვრისა მე-
შინიან. ხომ დაინახეთ, რა ბრაზიანი კაცია. ისე
ყვირის, რომ ქვებიც-კი ინძრევიან...

მირ ბაკერ-ალა. (წინ გამოვ). შე კაცო, აქრაა მერე საში-
ში? მოძღვარი ნესრულაჰ ხომ კაციჰამია არ არის?
გნებავთ, ეხლავე მივალ და ყოველივეს გადავცემ?
(მოძღვრის ოთახისკენ წავა).

ხმები. ძალიან კარგი, ძალიან კარგი! გიცხონოს ღმერთ-
მა მამა!

ჰაჯი ჰახან. (დაედევნება). ალავ, თუ ღმერთი გწამს, მო-
რიდებულად იყავი. ზრდილობიანად წარუდექ და
ისე მოახსენე, რომ მოძღვარი ნაწყენი არ დარჩეს.

მირ ბაკერ-ალა. (მოძღვრის ოთახის კარს თითით დააკაკუნებს.
შემდეგ დააბრაზუნებს, ბოლოს დაუძახებს). ბატონო მოძ-
ღვარო! ბატონო შეიხო!

ჰაჯი ჰახან. (კარების მახლობლად სდგას და შიშითა და კრძალ-
ვით კვლავ მირ ბაკერ-ალას). მირ ბაკერ-ალა! მოდი ერ-
თი „ისთიხარეს“ ლოცვას შეუდგეთ. იქნებ მოძლ-
ვრის შეწუხება აღარ დაგკირდეს... (მირ ბაკერ ყუ-
რადღებას არ მიატყევს და უფრო მაგრა დააბრაზუნებს. ხალ-
ხი სულგანაბულია).

ისკენდერ. (უცებ გამოჩნდება, მივარდება და ფეხებით დაუწყებს
კარებს ბრაზუნს. კარები რომ გაიღება, შეშინებული ხალხი

გარეთ გაიკრიბება. გამოჩნდება მოძღვრის ოთახი. მოძღვარი არა სჩანს. ისვენდერი იქ არის და ყოველ კუთხეს ათვალეობს. ისვენდერი ყურადღებას მიაქცევს უკანა კედელთან ჩამოთარებულ ფარდას და გაეშურება იქით. როცა ფარდას გადახდის, გამოჩნდება სამი პატარა გოგო, რომელნიც ტირილს მორთავენ. ისვენდერი შეეკითხება): სად არის მოძღვარი? (ბავშვები პასუხს არ იძლევიან და ტირილს განაგრძობენ. ისვენდერი ფარდას ჩამოუშვებს და კვლავ დაათვალეობს ოთახს, მაგრამ რომ ვერაფის ნახავს, ხელახლა მიმართავს გოგოებს). მაშ სად წავიდენ სტუმრები?

პირველი გოგო. (ტირილით). გათენებისას ნიეთები მოაგროვეს და გვითხრეს, ჩვენ ეხლა აბანოში მივდივართო. (ხალხი თანდათან ისევ შეგროვდება. ისვენდერი გაჩუმებულია და ფიქრში გართული. ამ დროს გარედან აურზაურის ხმა მოისმის. ცოტა ხნის შემდეგ პირველ ოთახში შემოვა სამი შეიარაღებული და მტვერში ამოსვრილი უცნობი).

პირველი უცნობი. სად არიან მიცვალებულთა გამცოცხლებელნი? (ოთახში არეულობაა. ისმის გოგოების ტირილი, ხმები: „გაპარულან“, „როგორ გაპარულან?“ „რა დროს გაქცეულან?“ რამდენიმე კაცი მოძღვრის ოთახში ბავშვებს ამშვიდებს. პირველი უცნობი მიმართავს ხალხს) ძმებო მუსლიმანებო! დაწყნარდით, ორიოდ სიტყვა მაქვს სათქმელი. გთხოვთ მომისმინოთ! ჩვენ ირევნის ოლქიდანა ვართ. როგორც ეტყობა, თეირანელ თვალთმაქცებს და არამზადებს აქაც იგივე გაუმეორებიათ, რაც ჩვენში ჩაიდინეს. თავიანთი თავი მუშთეიდებად მოგვაჩვენეს. ოთხ დღეს დარჩნენ ჩვენს ქალაქში, სევს, ჭამეს, ყოველ ღამეს თითო გოგო შეირთეს, შემდეგ ქაბინ დაწერილები მიატოვეს და გაიქცნენ. სწორეთ განკითხვის დღეა... დაგვეხმარეთ, გვითხარით—რომელი გზით წავიდნენ? (ფარდის უკან მოქცეული გოგოები კვლავ ტირილს იწყებენ. რამდენიმე კაცი მდევრებს გაჰყვება. წინ სირბილით მირ ბაკურ გაუძღვება).

მირ ბააკერ აღა. (ხმა მაღლა). აბა ჩქარა! ნუ გაჩერებულხარო, ჯულთის გზით დავედევნოთ! ქერბალა ჰასან, მეშჰედ ჯათარ-ალი, ჰასან-კული, აბა შესხედით ცხენებზე, გავუდგეთ გზას და შევიპყრათ ის მგზავრები!..

ისკენდერ. (მოძღვრის ოთახში დგას და იმეორებს მდევრის სიტყვებს). „ყოველ ღამეს თითო გოგო შეირთეს, შემდეგ ქაბინ დაწერილები მიატოვეს და გაიქცნენ“... ჰა-ჰა-ჰა! (დაფიქრდება. შემდეგ გოგოებისაკენ მიიბრუნებს სახეს. კვლავ დაფიქრდება. მერე მერე ოთახში მყოფთ მიმართავს) აქ შემოდით, აქ, აქ... შემოდი, ჰაჯი ქიაზიმ, შენც შემოდი, ჰაჯი ბეხშ-ალი, ყველანი შემოდით, ყველანი, შენც, შენც! (ყველას თავს მოუყრის მოძღვრის ოთახში და მერე მიმართავს). ეხლა ჯერი ჩემია... ყური დამიგდეთ, ორიოდე სიტყვას მეც გეტყვით. (ყველა წყნარად დგას. ისკენდერი მაღალი ხმით) გააქრეთ სანთლები! (ოთახი ცოტა დაბნელდება. მივა უკანა კედელთან, ფარდას ჩამოგლეჯს და კუთხეში მიაგდებს. გოგოებს შერცხვებათ, სახეზე ხელებს მიიფარებენ და ტირილს დაიწყებენ). შეხედეთ! აბა კარგად შეხედეთ ამას! თქვენს საისტორიო წიგნში ეს სამარცხვინო და სისხლიან ფურცლად ჩაიწერება. თქვენი მომავალი თაობა ამ წიგნის გადაფურცელის დროს მოიგონებს თქვენს საქციელს და იტყვის: „ვაი სირცხვილო, ფუი იმათ სახელს!“ (ჯადააფურთხებს ხალხისკენ. ყველა თავს დახრის, მაგრამ ხმას არ ამოიღებს). მაპატიეთ მთვრალ ისკენდერს, რომ ცოტა უზრდელად მოგექცით... (ხალხი კვლავ თავს ასწევს). მაგრამ ეხლა ჯერი ჩემზეა... მე არ გეკითხებით, ეს ბავშვები (მიუთითებს) ამ საროსკიპოში რად მოიყვანეთ-მეთქი. თქმა არ უნდა, როცა ამათ ეუბნებოდით, მოძღვარს უნდა მიგართ-

ვათო, ეს საბრალოები ცრემლების ფრქვევით თქვენ
 ჭუჭყიან ფეხებს კოცნიდენ და გემუდარებოდენ: „მა-
 მა ჩემო, შემობრალე, დედას ნუ მომაშორებო“.
 (მობრუნდება გოგოებისაკენ) არა, პატარებო, განა ასე
 არ იყო? მართალს არ ვამბობ? (იხვე შვერვბილთ) დიად,
 მე ეს არ ვწყენია, იმიტომ რომ როცა თქვენ ამ
 გოგოებს აქ მოათრევდით, გეგონათ, სამოთხეში
 მიგყავსო, ვინაიდან ისპაჰანელმა ვითომდა მოძღ-
 ვარმა დაგარწმუნათ, რომ ვინც ამ წმინდა და მად-
 ლიან ოთახში ფეხს შემოდგამს, ის სიკვდილის შემ-
 დეგ განკითხვის დღემდე ანგელოზებთან ტკბილ მუ-
 საიფში გაატარებსო. მაგრამ როცა მოძღვარმა ნეს-
 რულაჰმა მიცვალებულთა გაცოცხლების და მათი
 მკვდრეთით აღდგომის საქმე თქვენ წინაშე საჯა-
 როთ დასვა, თქვენ, დიად თქვენ, სამარის სარკმ-
 ლიდან ანგელოზების მაძიებლებმა, რატომ არ ინე-
 ბეთ თქვენი გარდაცვლილი ძმების, დების და კოლ-
 შვილის გაცოცხლება? გეკითხებით, რატომ არ მო-
 ისურვეთ მათი გაცოცხლება? იმიტომ რომ თქვენ
 თქვენი ცოლები ცემით მოჰკალით, იმიტომ რომ თქვენ
 თქვენი ძმების მეუღლეები ცოლებად შეირთეთ, იმი-
 ტომ რომ თქვენ თქვენი გარდაცვლილი მეგობრების
 ობლების ჭონება მიითვისეთ და შესჯამეთ; არ ინე-
 ბეთ, გეწინოდათ, გაცოცხლებული გარდაცვალებუ-
 ლები არ მოსულიყვნენ და არ ეთქვათ თქვენთვის:
 „ფუი თქვენ სახელსაო“ (კვლავ ვადააფურთხებს ყველანი
 თავს დაბრიან). არ იფიქროთ, მე ჩემ თავს ვადიდებ-
 დე და თქვენ გამცილებდეთ! არა, სრულიადაც არა!
 მე ვიცი, რომ არარა ვარ, არარა. მაგრამ მე მინდა,
 თქვენც გაიგოთ და იცოდეთ—ვინა ხართ და რანი

ხართ! მე მთვრალი ისკენდერი მეწოდება. თქვენი
 სახელი? თქვენ რაღა გეწოდებათ? ვიწვევ მთებს,
 კლდეებს და ტყეებს, ცხოველებს და ფრინველებს, მზეს,
 მთვარეს და ვარსკვლავებს, ვიწვევ მთელ სამყაროს
 და ვეკითხები, შეხედონ ამ ბავშვებს და სთქვან —
 რა სახელი უნდა გეწოდოთ თქვენ, აი აქ შეკრებილ
 ხალხს? უეჭველია, ყველა ერთხმად იტყვის, და ზედ-
 გამოკრილიც იქნება, რომ თქვენ „მიცვალებულნი“
 ხართ. დიაღ, „მიცვალებულნი“ ხართ! ვიწვევ მთე-
 ლი ქვეყნის ერებს — მობრძანდენ და მოძღვრის ნეს-
 რულაჰის ჰარამხანა იხილონ! ექვი არ მებადება, რომ
 ისინიც, ყველა ერი და ხალხი, ერთხმად იტყვის
 თქვენზე — „მიცვალებულნიო“. მომავალი თაობა?
 თქვენი მომავალი თაობა? ყოველთვის, როდესაც-კი
 მას გაახსენდებით, მწუხარებით გაიმეორებს: „მი-
 ცვალებულნი“, „მიცვალებულნიო“... ეხლა მოდით
 და წაუყვანეთ ეს ბავშვები თავიანთ დედებს! (ხმა
 მალლა) დააქრეთ სანათურები! (ოთახში უფრო დაბ-
 ნელდება, ისკენდერი ერთ გოგოს მოჰკიდებს ხელს.) ეს ვისი
 ბავშვია? (ერთი კაცი გამოვა და გაჩერდება). შენია? აბა
 წაიყვანე! (კაცი ხელს მოჰკიდებს ბავშვს, რომელიც ტირი-
 ლით გაჰყვება). ეს ვილას ბავშვია? (გადასცემს ხალხიდან
 გამოსულ მეორე კაცს. ბავშვი ამასაც ტირილით გაჰყვება).
 ვინ არის მესამე ბავშვის პატრონი? (გადასცემს მტე-
 რალ ბავშვს მესამე კაცს. ისკენდერი ხალხისკენ მობრუნდება,
 ცოტას შეჩერდება, მერე ჯიბიდან ბოთლს ამოიღებს, მოიყუ-
 დებს; გამოსცლის და ცარიელ ბოთლს იატაკზე ხალხის წინ
 დააგდებს. ფარდა ნელი-ნელ დაეშვება).

3560 40 J.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

7/102

UNIVERSITY
OF TORONTO